Florovsky Gheorghe, Arhipreotul

REFLECTII SPIRITUALE

Conținut :

- „Rugați-vă neîncetat.”
- Despre onoarea chemării cerești.
- „De la Nașterea lui Hristos.”
- Misterul Luminii de pe Tabor.
- Fiii și angajații (Matei 20:1-16).
- Ispita ucenicilor (Ioan 13:12-30).
- Feat și Bucurie.
- Sfântul Siluan Athonitul

„Rugați-vă neîncetat.”

(1 Cronici 5:17)

Există două tipuri de rugăciune, iar Însuși Mântuitorul a mărturisit despre ambele în conversațiile Sale cu oamenii.

În Predica de pe Munte, Domnul le poruncește ucenicilor Săi să „se roage în ascuns”. Este adevărat, această instrucțiune este îndreptată în primul rând împotriva rugăciunii „ipocriților”, împotriva rugăciunii de paradă, „în sinagogi și la colțurile ulițelor”. Dar acest contrast nu epuizează porunca și nu este accentul principal aici. Rugăciunea este o prezență personală în fața Tatălui Ceresc, „Care este în ascuns”, iar la această „întâlnire” personală cu Dumnezeu nu ar trebui să existe martori: „intră în cămara ta și, după ce îți încui ușa, roagă-te Tatălui tău”. Totuși, chiar și în această rugăciune „tainică” trebuie să ne amintim că „Tatăl meu” este în realitate „Tatăl nostru” și așa ar trebui să ne adresăm Lui. Singurătatea nu înseamnă izolare sau uitare față de ceilalți, față de frați și unitatea generală înaintea lui Dumnezeu. Și, prin urmare, iertarea greșelilor și „iertarea datoriilor”, pacea și

împăcarea cu frații sunt o condiție prealabilă și un moment necesar al rugăciunii corecte: „precum și noi iertăm greșiților noștri" (Matei 6).

Într-o altă cuvântare a Sa, Domnul vorbește despre aceasta cu o fermitate deosebită. *„Vedeți să nu disprețuiți niciunul dintre acești micuți..."* Și apoi El mărturisește despre puterea rugăciunii comune și unite. *„Căci unde sunt doi sau trei adunați în Numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor."* Este necesar să „fim de acord" în rugăciune, să „cerem" împreună, și atunci se dezvăluie misterul final: prezența împreună a lui Hristos în rugăciune (Matei 18).

Rugăciunea „în taină" și rugăciunea „în acord" – nu există aici nicio contradicție, nici măcar o antinomie. Ambele tipuri de rugăciune sunt inseparabil legate și sunt posibile doar împreună. Un tip îl presupune pe celălalt și numai în această legătură reciprocă își ating adevărata măsură. Această dualitate a rugăciunii creștine reflectă și exprimă profunda dualitate a existenței creștine, misterul Bisericii.

Nimeni nu poate fi creștin singur, în singurătate, în izolare. A fi creștin înseamnă „a fi în Biserică". Existența creștină este în esență colectivă, „conciliară". Cu toate acestea, participarea la „conciliaritatea Bisericii" presupune credința personală, începe cu ea și este înrădăcinată în ea. Biserica este alcătuită din și este compusă din persoane responsabile și devotate lui Dumnezeu. Individul nu se dizolvă și nu ar trebui să se dizolve în „conciliaritate", în colectiv. Primii ucenici ai lui Hristos, „în zilele trupului Său", nu erau indivizi izolați care căutau adevărul într-un mod privat. Ei erau israeliți, adică membri deplini ai societății stabilite de Dumnezeu, membri ai „Poporului Ales", căruia i se adresa în primul rând noua Evanghelie. Și în această calitate, ei așteptau venirea Împărăției, venirea Celui ce Vine, „mângâierea lui Israel". Într-un anumit sens, „Biserica" exista deja când a venit Mesia, Hristos. Era tocmai Israel, Poporul Legământului. Acest „legământ" este presupus de predica evanghelică. Predica Mântuitorului a fost adresată membrilor acestei „Biserici", „oilor pierdute ale Casei lui Israel". Hristos nu s-a adresat niciodată „oamenilor izolați" în predica Sa. „Legământul" a fost întotdeauna premisa predicii Sale. Iar Predica de pe Munte nu a fost adresată unei mulțimi de ascultători ocazionali, ci mai degrabă unui anumit „cerc interior" al celor care Îl „urmau" deja în așteptarea că El era Cel pe care îl așteptau, conform profeției și legământului. Predica de pe Munte este o schiță a Împărăției viitoare. „Turma mică" pe care Domnul o aduna în jurul Său era în realitate „rămășița" credincioasă a lui Israel, „rămășița" Poporului lui

Dumnezeu, Poporul Ales. Acest „popor” urma acum să fie transformat - prin chemarea lui Dumnezeu, vestea bună a Împărăției, venirea Celui Promis. Cu toate acestea, fiecare persoană trebuia să răspundă acestei chemări pentru sine, cu acceptare personală și completă, credință personală și ascultare. „Legământul” ca atare nu asigura încă un răspuns de credință. Și doar câțiva au răspuns și L-au recunoscut pe Cel care Venea. Și, în același timp, acest răspuns personal de credință l-a inclus pe credincios într-o nouă unitate, într-o nouă „catolicitate”. Acesta este modelul neschimbat al existenței creștine: să crezi și apoi să fii botezat, să fii botezat într-un singur Trup. „Credința Bisericii” trebuie acceptată și asimilată personal. Dar numai prin includerea baptismală în Trup acest act personal de credință capătă o stabilitate autentică, își atinge plenitudinea. „Omul nou” se naște doar în fontul baptismal – dar sub condiția indispensabilă a credinței personale. „Convertirea” este doar o condiție. Sacramentul o „împlinește”.

Și aceeași dualitate inseparabilă caracterizează întreaga viață a unui creștin și, mai ales, viața sa de rugăciune. Rugăciunea creștină este întotdeauna un act personal, dar își primește plenitudinea doar în „catolicitatea” Bisericii, în legătură cu viața comună și comunitară. Rugăciunea personală și cea „publică” sunt inseparabil legate, iar fiecare dintre ele este pe deplin realizabilă, își atinge autenticitatea, doar prin intermediul celeilalte. Conștientizarea și acceptarea din inimă a acestei dualități este condiția și garanția unei vieți de rugăciune corecte și autentice.

Trebuie să învățăm să ne rugăm „în secret”, singuri cu Dumnezeu, să-I mărturisim credința și ascultarea noastră, să-I dăm glorie și laudă, într-o întâlnire sau comuniune liberă și personală. Și numai cei care au fost instruiți în această rugăciune „privată”, „în spatele ușilor închise”, se pot întâlni spiritual unii cu alții și „se pot pune de acord” că trebuie să ceară împreună Tatălui lor comun din ceruri. Rugăciunea „publică” necesită și presupune pregătire personală. Totuși, în mod ciudat, rugăciunea personală a unui creștin este posibilă doar în dimensiunea Bisericii, căci numai în Biserică un credincios devine creștin. Căci chiar și „în secret”, „în propria cameră”, un creștin se roagă ca membru al Bisericii, ca cetățean al Împărăției, ca participant la mântuirea rasei umane. În Biserică învățăm să ne rugăm „în mod creștin”, ca creștini uniți cu Hristos și în El unii cu alții. Acest cerc nu poate fi rupt sau deschis fără un pericol spiritual serios, fără un prejudiciu spiritual. Rugăciunea personală în afara contextului Bisericii poate degenera cu ușurință în pietism sentimental, se poate dezintegra în ritmul

emoțiilor egoiste și își poate pierde sobrietatea. Pe de altă parte, fără o pregătire prealabilă în ispita rugăciunii personale, rugăciunea publică se poate transforma cu ușurință într-o formalitate rituală sau, ceea ce nu este mai puțin periculos, poate degenera într-o transă estetică. Biserica obligă fiecare credincios să se pregătească „în secret" pentru participarea la rugăciunea „publică". Și aceasta nu este doar o disciplină externă sau formală. Ține de însăși esența activității de rugăciune. Un creștin trebuie *să participe la rugăciunea „publică"* și nu doar să fie prezent în biserică - *trebuie să participe personal,* împreună cu ceilalți. Limita și măsura rugăciunii publice creștine este *unanimitatea* - „cu o gură și o inimă". Dar chiar și în această unanimitate, un creștin trebuie să participe personal, activ și nu pasiv. Actul rugăciunii este întotdeauna o activitate personală, chiar și într-o „simfonie" cu ceilalți. Pe de altă parte, rugăciunea personală, chiar și „în secret", nu este „rugăciune privată", nu este treaba „privată" a fiecăruia. Un creștin se roagă întotdeauna și ar trebui să se roage ca membru al Bisericii, amintindu-și acest lucru, fără a se izola niciodată. În vremea sa, explicând Rugăciunea Domnească, Sfântul Ciprian al Cartaginei a subliniat insistent că rugăciunea creștină este întotdeauna „rugăciune comună și publică" — publica et communis oratio, „pentru că noi — întregul popor — suntem una". Și de aceea rugăciunea personală trebuie să fie largă și atotcuprinzătoare, o rugăciune pentru toți și pentru toate. Și numai într-o astfel de dispoziție rugătoare credincioșii pot fi cu adevărat „de acord" și se pot întâlni unii cu alții ca frați — în Hristos. Altfel, misterul Bisericii va fi diminuat: toți sunt un singur Trup.

Rugăciunea creștină este un răspuns la chemarea lui Dumnezeu, un răspuns la marile lucrări ale lui Dumnezeu, desăvârșite în lucrarea mântuirii, în moartea și învierea Mântuitorului. Și de aceea este determinată, în formă și conținut, de adevărurile credinței. Rugăciunea este inseparabilă de dogme. Rugăciunea creștină este în esență dogmatică. Și mai presus de toate, este *o amintire,* o anamneză și este posibilă doar în perspectiva „istoriei sacre", a istoriei mântuirii. Imnurile bisericești sunt pline de amintiri și imagini ale istoriei sacre a ambelor Testamente, Vechiul și Noul. Credința creștină însăși este un răspuns - o recunoaștere recunoscătoare a providenței mântuitoare a lui Dumnezeu. Ne rugăm creștin tocmai pentru că începutul a fost pus de Însuși Domnul. Ne întoarcem către Dumnezeu pentru că El s-a întors mai întâi către noi și ne-a recunoscut. Întreaga structură a rugăciunii biblice este o structură „istorică", deja în Vechiul Testament. Și apoi a fost definită prin memorie și amintire: chemarea

lui Avraam, „părintele credincioșilor”, Exodul, legislația de la Sinai. Acest caracter istoric al rugăciunii, în fundamentul său spiritual, este exprimat și mai strict și mai puternic în Biserica lui Hristos, căci evenimentele pomenite au ajuns la desăvârșire – în Cruce și Înviere. Anafora liturgică este construită în întregime după o schemă istorică: „aducând aminte, așadar, de această poruncă mântuitoare și de tot ce s-a întâmplat pentru noi – crucea, mormântul, învierea de trei zile, înălțarea la cer, așezarea la dreapta, a doua și glorioasa venire...” Creștinii privesc întotdeauna înapoi – se întorc la Hristos, care a venit în trup, la crucea și învierea Sa. Prezentul, mereu actual, poate fi recunoscut și înțeles în mod creștin doar printr-un apel sau o întoarcere la trecut, la unicul și finalul. „Anamneza” creștină este mai mult decât o simplă amintire sau reamintire. Este, într-un anumit sens, o întoarcere la trecut. Căci „trecutul” în Hristos a devenit „prezentul” constant, iar această unitate a veacurilor este revelată atât de puternic în Dumnezeiasca Euharistie, în acest fundament și Revelație a misterului Bisericii. Hristos este unul și același, conform cuvântului apostolic, atât înainte, cât și acum și în vecii vecilor. Sfântul Ioan Gură de Aur, cu o insistență paradoxală, le-a explicat ascultătorilor săi că fiecare Euharistie este *aceeași Cină Mistică și că același* Hristos acționează în ea . Biserica este ceva mai mult decât o simplă „comunitate de credincioși”, o societate a celor care cred în sensul și puterea evenimentelor antice - Crucea și Învierea. Biserica este Trupul lui Hristos, comuniunea sau societatea celor care sunt „în Hristos” și în care Hristos însuși, conform promisiunii sale, rămâne.

Există o anumită continuitate între Hristos Mântuitorul și creștini, oricât de dificil ar fi să descriem și să definim cu precizie sensul și caracterul acestei continuități. Sfântul Ioan Gură de Aur a vorbit din nou despre aceasta cu o insistență neînfricată. El a îndrăznit să pună următoarele cuvinte în gura Mântuitorului: „Lucrurile care sunt unite rămân totuși în limitele lor, dar Eu sunt împletit cu tine. Nu vreau să rămână nicio dezbinare între noi. «Vreau să fim una»” (Omilia XV la 1 Timotei, încheiere). În rugăciunea Bisericii și în rugăciunea din Biserică, această taină a unității și a unității este revelată ochilor credinței. Rugăciunea este determinată de credință, viziunea și perspicacitatea credinței. Dar credința însăși este înrădăcinată în acea unitate care, prin puterea harului baptismal, se stabilește între Hristos și „cei care sunt aproape de El”.

Rugăciunea în Biserică este comunicarea dintre membri și Cap. Rugăciunea creștină are caracterul și structura unui dialog. Nu este

întâmplător faptul că mulți Părinți au numit rugăciunea „conversație". Domnul aude și ascultă rugăciunea. Pe de altă parte, credinciosul așteaptă un răspuns la apelul său de rugăciune, în cadrul rugăciunii însăși. Sfântul Teofan Zăvorâtul a vorbit recent despre acest lucru. Începem prin a citi rugăciuni, rugăciuni stabilite, conform cărții de rugăciuni, și nu ar trebui să sărim peste pași. Dar se întâmplă ca Duhul să răspundă celui care se roagă, iar apoi trebuie să întrerupem citirea rugăciunilor și să ascultăm și să ascultăm. Probabil, acest lucru nu se întâmplă des. Dar aceasta este limita și scopul rugăciunii, sensul și împlinirea ei. Scopul rugăciunii este întâlnirea și predarea în mâinile lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte, regula noastră de rugăciune începe de obicei cu un apel îndrăzneț către Duhul Sfânt, Împăratul cerurilor: „vino și locuiește în noi". Rugăciunea în plinătatea ei nu este un act unilateral al credinciosului. Domnul Însuși participă în mod misterios la ea, nu numai pentru că „ascultă rugăciunea", ci și pentru că o inspiră. *„Însuși Duhul mărturisește împreună cu duhul nostru că suntem copii ai lui Dumnezeu"* (Romani 8:16). Strict vorbind, prin puterea harului baptismal, prin „îmbrăcămintea în Hristos" a botezului, un creștin nu numai că stă sau umblă înaintea lui Dumnezeu – acesta era deja cazul în Vechiul Testament – ci și rămâne în Hristos, ca mădular al trupului Său, Biserica. Aceasta este o expresie preferată și constantă a Apostolului Pavel. Creștinii nu sunt străini și străini, nu sunt din afară, ci sunt prezenți cu Dumnezeu, prin Hristos și în El. Rugăciunea descoperă și realizează această misterioasă rămânere „în Hristos". Scopul și sensul rugăciunii este de a fi cu Dumnezeu, de a fi conștient de prezența și apropierea Lui. Este o întoarcere constantă către Dumnezeu. Și tocmai de aceea trebuie să fie neîncetată. Rugăciunea este *o stare* a creștinului și nu doar o serie de apeluri separate către Dumnezeu. Există trepte în rugăciune și trebuie să le urce cu smerenie și răbdare. Ca răspuns la faptele lui Dumnezeu, rugăciunea este, mai presus de toate,
mulțumire. *Anamneza* și *Euharistia* sunt inseparabil și inseparabil legate: sunt, în esență, două fațete ale unui singur act. Este imposibil să „ne amintim" de Cruce și Înviere, această Revelație perfectă a iubirii lui Dumnezeu, fără un sentiment de recunoștință. Iubirea se naște din mulțumire, ca răspuns la Iubirea Divină. Dar și mulțumirea se naște din iubire. Și aici există o dualitate inseparabilă. Totuși, rugăciunea creștină se extinde mai departe și mai adânc decât mulțumirea. Căci iubirea divină este Slava lui Dumnezeu, măreția Lui. Iar culmea rugăciunii este tocmai contemplarea acestei Slave inefabile, în care chiar și mulțumirea tace și fiecare cuvânt omenesc se epuizează. Conform mărturiei Sfinților Părinți, îngerii nu cer și nici măcar nu

mulțumesc, ci doar glorifică. Aceasta este limita și culmea. Totuși, glorificarea trebuie să fie prezentă în toate etapele lucrării rugăciunii. Și de aceea rugăciunile se încheie de obicei *cu o doxologie,*glorificarea lui Dumnezeu, căruia i se cuvine „toată slava, cinstea și închinarea". Dar această desăvârșire este în același timp și începutul: la urma urmei, prima cerere a Rugăciunii Domnești este tocmai glorificarea lui Dumnezeu – „sfințească-se Numele Tău".

În înțelegerea noastră cotidiană, rugăciunea este în primul rând „implorare", o cerere. Și într-adevăr, aceasta este rugăciunea începătorilor. Și Hristos Însuși a vorbit despre limitele și imperfecțiunile ei în Predica de pe Munte. Nu este potrivit să fim verboși în rugăciune, precum păgânii: *„căci Tatăl vostru știe de ce aveți nevoie, mai înainte ca să-I cereți voi".* Tocmai această conștientizare ar trebui să inspire fiecare rugăciune: numai Domnul știe cu adevărat de ce avem nevoie, cunoaște nevoile noastre reale, ca Ajutor și Ocrotitor al nostru constant. Și de aceea este potrivit să ne încredințăm pe deplin iubirii Sale: „să ne încredințăm pe noi înșine, unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeul nostru". Acesta este atât începutul, cât și sfârșitul rugăciunii.

Facă-se voia Lui cea sfântă!

Despre onoarea chemării cerești.

În Evanghelie există cuvinte dificile și severe, iar inima leneșă și slabă se teme și se ascunde de ele... Maximalismul idealului evanghelic înspăimântă și încurcă. *„V-am dat o pildă, ca să faceți și voi așa cum v-am făcut Eu",* a spus Domnul (Ioan 13:15). Și Apostolul le-a repetat creștinilor: *„Cine zice că rămâne în El, trebuie să umble și el precum a umplut El"* (1 Ioan 2:6). Acest lucru pare imposibil... „Atunci cine poate fi mântuit?", se întrebau ucenicii. Dar tocmai acest „imposibil" este cerut de la fiecare creștin: *„Fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru care este în ceruri este desăvârșit"* (Matei 5:48). Fiecare creștin este cerut să „urmeze" pe Hristos și este cerut necondiționat: „A zis tuturor: «Oricine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie»" (Luca 9:23). Severitatea poruncii este întărită de măreția făgăduinței: *„Și unde sunt Eu, acolo va fi și slujitorul Meu..."* (Ioan 12:26). — Astfel se dezvăluie singura cale creștină — calea cea plină de durere spre slavă... Și slava este chiar mai înfricoșătoare decât tristețea.

Bucuria supremă a credinței creștine este că *„Cuvântul s-a făcut trup…”* (Ioan 1:14). Aceasta a fost o teofanie absolută, o Revelație absolută, o Revelație a înțelepciunii și iubirii divine. Și o Revelație nu numai despre Dumnezeu, ci și despre om… Căci Fiul lui Dumnezeu s-a făcut Fiul omului… În Hristos, ca Dumnezeu-om, este revelat sensul existenței umane; și nu numai că este revelat, ci este realizat… În Hristos, natura umană este împlinită și este recreată, recreată, creată din nou… Destinul uman este împlinit, este împlinit sfatul originar și veșnic al lui Dumnezeu despre orânduirea omului. În acest sens, Hristos este *„Ultimul Adam”* (1 Corinteni 15:45), adică adevăratul om; și în El este măsura și limita vieții umane. „Fiul lui Dumnezeu s-a făcut Fiul omului, pentru ca și omul să devină fiul lui Dumnezeu”, spunea Sfântul Irineu de Lyon. Și aceasta este mântuirea omului.

Creștinismul este, în primul rând, Evanghelia mântuirii, credința în Mântuitorul, Mântuitorul și răscumpărarea împlinită… Mântuirea se împlinește deja în Întruparea Cuvântului. Căci aceasta este Revelația Vieții: *„Viața s-a arătat și am văzut și mărturisim și vă vestim Viața Veșnică, care era la Tatăl și s-a arătat nouă…”* (1 Ioan 1:2). Și Hristos Însuși este *„Calea, Adevărul și Viața”* (Ioan 14:6). Dar viața ni se descoperă prin moarte… Hristos ne mântuiește nu prin viața Sa pământească, ci prin moartea Sa, nu viața unui om drept, ci o moarte rușinoasă cu cei fără de lege. El vine pe pământ nu numai pentru a propovădui și nu numai pentru fapte de milostenie; ci, mai presus de toate, pentru a suferi și prin moartea Sa pentru a distruge sau a desființa moartea în Înviere. Și acesta este paradoxul misterios al creștinismului: viața prin moarte, viața din mormânt și din mormânt, mormântul dătător de viață, mormântul ca o fontă de botez, ca o fontă de naștere spre viața veșnică… Mântuirea este eliberare, mântuirea *de* ceva - de păcat, de slăbiciune, de moarte… Mântuirea este iertare, îndreptățire, împăcare… Mântuirea este o jertfă - și o jertfă muritoare, jertfa Crucii… Și Hristos moare pentru noi, „care a rupt zapisul păcatelor noastre”. Dar El ne aduce nu numai iertare sau iertarea păcatelor, ci și slavă… Moartea este transformată în Înviere. Și în Înviere Hristos apare ca Noul Adam, ca strămoș al unei noi umanități sau al unui nou popor, „al treilea fel de oameni”, „rasa creștină”… Ca *„pârga celor adormiți”* (1 Cor. 15:20,22)… Și după Înviere urmează Înălțarea și Așezarea la dreapta Tatălui - în aceasta Hristos este și „pârga”, iar slava Lui este slava firii umane. Hristos intră în slava veșnică ca om și aduce omenirea în Sine și cu El. *„Dumnezeu, fiind bogat în îndurare, pentru marea Lui dragoste cu care ne-a iubit, măcar că eram morți în greșelile noastre, ne-a dat la viață împreună cu*

Hristos... și ne-a înviat împreună cu El și ne-a așezat în locurile cerești, în Hristos Isus" (Efeseni 2:4-6). Acesta este darul Îndurării și al Dragostei. Dar aceasta nu este ceva de prisos pentru om. În această slavă constă sensul existenței umane; în ea este scopul creației, *„precum ne-a ales în El mai înainte de întemeierea lumii, ca să fim sfinți și fără prihană înaintea Lui, în dragoste"* (Efeseni 1:4). Astfel, „se săvârșește cel mai nou și singurul lucru nou sub soare", notează Sfântul Ioan Damaschin. De acum înainte, viața omului *este „ascunsă împreună cu Hristos în Dumnezeu"* (Coloseni 3:3), iar calea „indumnezeirii" în Hristos este deschisă pentru om - nu numai „urmându-L" pe Hristos, ci și „făcându-se asemenea" lui Dumnezeu... Și *„ceea ce este cu neputință la om, este cu putință la Dumnezeu"* (Matei 19:26)...

Omul a fost creat *„după chipul lui Dumnezeu"* (Gen. 1:26, 27). Nu este ușor sau simplu să definim în categorii statice, naturale ce înseamnă „chipul lui Dumnezeu" în om. Sfinții Părinți au indicat rațiunea și libertatea. Și aceasta înseamnă că „chipul" are un sens și o natură dinamică. „Chipul" este ceea ce înfățișează, ceea ce reflectă, reproduce... Crearea omului „după chipul lui Dumnezeu" înseamnă chemarea sa și capacitatea sa de a deveni asemenea lui Dumnezeu, de a trăi în Dumnezeu... Și de aceea un om păcătos și căzut nu poate manifesta în sine „chipul lui Dumnezeu", el este în afara lui Dumnezeu, în afara vieții; este departe de Dumnezeu, iar fața lui Dumnezeu nu se reflectă în sufletul său... Restaurarea „chipului căzut" de către Hristos este reînvierea omului, reunificarea cu Dumnezeu... „Căci, din moment ce ne-a dat chipul Său și suflarea Sa, dar noi nu le-am păstrat", spunea Sfântul Ioan Damaschinul, „atunci El ia asupra Sa firea noastră săracă și slabă pentru a ne curăța, a ne izbăvi de stricăciune și a ne face din nou părtași la dumnezeirea Sa." În această „comuniune" este viața pentru om, căci numai Dumnezeu este Viața adevărată. Și de aceea mântuirea este Învierea, iar Hristos este pentru noi *„Învierea și Viața"* (Ioan 11:25).

Această Viață este revelată în noi prin Duhul Sfânt. Și, așa cum spunea Sfântul Atanasie cel Mare, „fiind adăpați de Duh, bem din Hristos..." În darurile Duhului ne unim cu Mântuitorul – în acest sens Duhul Sfânt este Duhul lui Hristos. Și Duhul Sfânt este Duhul dătător de viață. Reînvierea spirituală a existenței umane este sfințirea ei. Duhul este „izvorul sfințirii" – în acest sens, conform explicației patristice, trebuie să înțelegem numele Lui ca Duh Sfânt. Și „sfințirea" este „îndumnezeire " **,** theosis – căci numai Dumnezeu este sfânt și numai

prin unirea cu Dumnezeu omul poate deveni „părtaș al sfințeniei". Invers, primind darurile sfințitoare ale Duhului, devenim „părtași ai Divinității" – ne unim cu Dumnezeu, viața spirituală sau divină este revelată în noi. Și în această mântuire se realizează. Se realizează în Biserică, iar Biserica, în primul rând, este Sfânta Biserică. *„Hristos a iubit Biserica și S-a dat pe Sine însuși pentru ea, ca s-o sfințească"* (Efeseni 5:25, 26). Biserica este Casa lui Dumnezeu, Casa Duhului Sfânt. Și Biserica este Trupul lui Hristos, Trupul misterios al Cuvântului Întrupat – de aceea și în ea cele două firi sunt unite și unite. Ea este organismul vieții divino-umane. Această viață se realizează, în primul rând, în sacramente. Toate sacramentele sunt acțiuni sfințitoare, Duhul Sfânt suflă în ele, prin ele se realizează unirea cu Hristos, prin ele se restabilește comuniunea cu Dumnezeu. Și toate sacramentele sunt sfinte, în ele se realizează viața sfântă a Bisericii. Împărtășirea sacramentelor este comuniune în sfințenie, în sfințire, în darurile Duhului. Și prin sacramente creștinii sunt deosebiți de lumea nesfințită într- *un „semen ales",* într- *o „preoție împărătească",* într- *un „neam sfânt"* (cf. 1 Petru 2:9). Aceasta se aplică, în primul rând, sacramentului botezului, în care cei născuți *„din carne și sânge"* sunt renăști prin Duh, sunt născuți din Dumnezeu. Acesta este sacramentul înfierii; în el fiii oamenilor devin copii ai lui Dumnezeu, sunt îmbrăcați în Hristos, sunt unși cu Duhul. Și în această măsură este sacramentul sfințirii prin excelență, sacramentul îndumnezeirii, *„spălarea regenerării și a înnoirii prin Duhul Sfânt",* conform zicerii apostolice (Tit 3:5). În acest sens, toți credincioșii din primele secole ale creștinismului erau numiți „sfinți", ca fiind născuți din Duh, ca fiind sfințiți în sacramente. Și în afara Duhului Sfânt nu poate exista și nu există nicio viață creștină adevărată. *„Dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, nu este al Lui"*— a spus apostolul (Romani 8:9). Întreaga viață creștină este, într-un anumit sens, un dar al Duhului Sfânt. Toți sunt chemați la sfințire, acesta este sensul creștinismului. Și aceasta înseamnă: toți sunt chemați la sfințenie, la dobândirea Duhului. Aceasta este sarcina principală a unui creștin, sensul vieții sale, speranța sa... Din Duhul Sfânt vine darul credinței, darul rugăciunii și darul iubirii... Întreaga viață a Bisericii este o anumită manifestare a Duhului Sfânt. Dar Biserica este alcătuită din oameni, ca membri. Și dacă Biserica este Casa lui Dumnezeu, atunci fiecare membru al Bisericii trebuie să fie casa și templul lui Dumnezeu. *„Nu știți că voi sunteți templul lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi?"* — a spus apostolul (1 Corinteni 3:16). — Așa este definit primul și principalul moment al sfințeniei — poate fi numit momentul harismatic (*adică*

plin de har - n.d.). Aceasta este comuniunea cu Duhul, unitatea cu Dumnezeu, comuniunea cu viața. Are propriile etape și măsuri. Dar toți sunt chemați la ea și în ea se află toată speranța creștină – în *„premiul chemării cerești a lui Dumnezeu, în Hristos Isus"* (Filipeni 3:14).

Sfințenia vine de la Cel Sfânt, sfințenia vine de la Dumnezeu... Este un dar și o milă, sau un har. Un dar de la Cel ce cheamă, și nu din fapte (cf. Romani 9:12; Galateni 2:8,9). Și totuși, nu fără fapte. În primul rând, pentru că sfințirea este ființă, înfiere de către Dumnezeu - înfiere, nu robie. *„Nu vă mai numesc robi... ci... prieteni",* a spus Domnul (Ioan 15:15). Este imposibil să trăiești și să rămâi în Dumnezeu ca rob, din frică, prin sila - a trăi în Dumnezeu înseamnă a trăi într-un mod dumnezeiesc, iar prima trăsătură a asemănării cu Dumnezeu este libertatea, „autoguvernarea", cum spuneau părinții din vechime, adică creativitatea și determinarea voinței. Și harul nu acționează violent, magic sau irezistibil. Harul atrage, dar nu atrage, ci cheamă: *„Iată, Eu stau la ușă și bat. Dacă aude cineva glasul Meu și deschide ușa, voi intra la el"* (Apocalipsa 3:20). Și de aici și al doilea moment al sfințeniei - poate fi numit ascetic. Acesta este momentul isprăvii și al creativității. Și, mai mult, o isprăvi a liberului arbitru, nu a forțatului, o isprăvi a iubirii, nu a fricii. Potrivit Sfântului Isaac Sirul, „din marea Lui iubire, Dumnezeu nu a binevoit să ne îngrădească libertatea, ci a binevoit să ne apropie de El cu iubirea inimilor noastre" - și de aceea harul acționează în „sacramentul libertății". Din iubire, Dumnezeu cere iubire, iar Iubirii trebuie să i se răspundă cu iubire. Sfințirea nu vine din fapte, ci ca un dar - și de aceea trebuie primită în libertate, adică în iubire. Astfel, momentele carismatice și ascetice sunt combinate. După cum spunea Sfântul Grigorie Teologul: „Virtutea nu este doar un dar de la marele Dumnezeu care Și-a onorat chipul, căci este necesară și strădania noastră și nu este doar voința inimii, căci este nevoie de o putere superioară."

Și totul se împlinește în iubire. Iubirea nu este doar limita isprăvii, ci și începutul, sau mai bine, este elementul isprăvii, *„calea cea mai înaltă"* (1 Corinteni 12:31). Și prima poruncă este porunca iubirii: *„Iubește-L pe Domnul Dumnezeul tău"* (Matei 22:37). Dar aceasta este mai mult decât o poruncă. Căci iubirea este viață: *„Fă aceasta și vei trăi",* a zis Domnul (Luca 10:28). Căci, după cuvântul apostolic, *„iubirea este de la Dumnezeu și oricine iubește este născut din Dumnezeu și cunoaște pe Dumnezeu... pentru că Dumnezeu este iubire"* (1 Ioan 4:7, 8). Iubirea față de Dumnezeu este, în primul rând, o

străduință după Dumnezeu, o sete de comuniune cu Dumnezeu, o nevoie de ea. Și asceții creștini, misticii și marii apostoli Ioan și Pavel au vorbit întotdeauna despre aceasta cu un entuziasm deosebit. Tocmai misticismul ascetic a fost întotdeauna misticismul iubirii, mult mai mult decât misticismul pocăinței. Iubirea pentru Hristos, ca atracție către Hristos, a fost motivul și forța motrice a primei isprăvi creștine, a creștinismului timpuriu, isprava martiriului. Este suficient să ne amintim imaginea strălucitoare a Sfântului Ignațiu. Aceasta nu este doar răbdare pentru Hristos și de dragul lui Hristos, ci și urmarea Lui cu bucurie, compasiune, purtarea crucii împreună cu ea. Sursa bucuriei martiriului este în iubirea pentru Hristos - a existat atât de multă inspirație și misticism în martiriul creștin timpuriu. Și același lucru trebuie spus și despre isprava monahală. Renunțarea este iubire; este semnificativă atunci când este motivată de iubire. Renunțarea trebuie să fie motivată nu doar negativ, ci pozitiv - de dragul lui Hristos. Și din nou - nu din simplă ascultare, ci tocmai din iubire. Isprava ascetică este fundamentată și justificată în idealul mistic, în idealul căsătoriei misterioase a sufletului cu Hristos. Aceasta este o comparație constantă a asceților antici. Și ei au încercat cu toată puterea să sublinieze motivul aspirației, atracției, setei... De aceea, au preferat adesea cuvântul elenistic „eros" în locul „agape" din Noul Testament. Iubirea ascetică este dinamică, ca și cum ar fi insațiabilă. Este calea ascensiunii continue. Este uitarea de sine în dragostea pentru Dumnezeu. Și aceasta este legată de calmul sufletului, de concentrarea intensă a sufletului, gândindu-se doar la Dumnezeu. În asceza orientală, motivul estetic este exprimat foarte ascuțit, iar acest lucru scoate în evidență în special libertatea iubirii.

Realizarea creștină se naște din iubire și se realizează prin ascultare sau supunerea față de voința lui Dumnezeu. *„Facă-se voia Ta!"* Aceasta este măsura supremă a iubirii. Căci supunerea trebuie transformată în devotament, în acord liber al voinței, cu alte cuvinte, propria voință trebuie să se ridice pentru a coincide cu voința lui Dumnezeu. O astfel de coincidență va fi realizarea adevăratei voințe, voința divină și pură a omului, va fi „corectarea voinței". Astfel, ascultarea se revelează în puritate. Puritatea este, în primul rând, un concept negativ: puritatea față de lume și față de răul din lume, eliberarea de patimi, de implicarea în lume cu vârtejul și grijile ei, cu vanitatea ei. Dar, în al doilea rând, este și un concept pozitiv: semnifică adunarea și concentrarea sufletului, sobrietatea și integritatea sa. Cu alte cuvinte, pacea și liniștea sa interioară, adevărata ierarhie a valorilor și mișcărilor spirituale. În extremă – concentrarea sufletului în gândul la

Dumnezeu, în strădania către El. Și acest lucru este posibil din nou prin iubire. Astfel, ascultarea coincide cu puritatea, iar totul este animat de iubire. Aceasta este „dreptatea", comuniunea cu Adevărul sau virtutea. În ea, omul își realizează chipul adevărat, normal, cu ajutorul lui Dumnezeu. Noi cinstim această trăsătură, dreptatea sau virtutea, în primul rând, ca sfințenie. Și în sfinți îi vedem pe drepți și pe sfinți – sfinții lui Dumnezeu, adică executorii voii lui Dumnezeu. Dar în primul rând – purtătorii iubirii. Căci, așa cum a spus apostolul, *„dragostea este legătura desăvârșirii"* (Coloseni 3:14), iar *„sfințenia și curăția"* se descoperă tocmai în iubire (cf. Efeseni 1:4).

Aici trebuie subliniat: sfințenia nu este eroism; și, în general, sfințenia nu se limitează la trăsături morale. Și în sfinți nu cinstim doar eroii, eroii voinței și ai faptei, ci asceții; și mai presus de toate cinstim în ei manifestarea și locuirea Duhului. În isprava lor cinstim dobândirea Duhului. Momentul charismatic se dovedește a fi primul și decisiv. Ascetica are un caracter de slujire, întrucât este o mărturie a iubirii față de Dumnezeu și a devotamentului față de voința Lui. Totuși, isprava este doar calea sau receptaculul sfințirii, dar nu factorul ei. Principalul lucru este în suflarea Duhului, în manifestarea harului. Nu prin puterea ispravei, ci prin puterea harului este sfințit sufletul și întreaga alcătuire a omului.

Și legat de aceasta este faptul că rugăciunea neîncetată este momentul fundamental al vieții „dreapte". Rugăciunea sau rugăciunea neîncetată constă, conform definiției patristice, „în voia sufletului și în faptele bune". Aceasta este pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu, un fel de veghe înaintea feței lui Dumnezeu, întoarcerea neschimbată a sufletului către El - ca o „conversație" constantă cu Dumnezeu. „Fiecare conversație purtată în taină, fiecare grijă a unei minți bune despre Dumnezeu, fiecare reflecție spirituală este inclusă în definiția rugăciunii și este numită cu acest nume", spune Sfântul Isaac Sirul. Rugăciunea mărturisește despre iubire, este rodul iubirii - „cine este aprins de iubire nu este niciodată saturat de rugăciune", notează Sfântul Grigorie de Nyssa. Și, invers, iubirea este aprinsă de rugăciune și sunt dezvăluite mereu noi motive pentru a-L iubi pe Dumnezeu. S-ar putea spune că rugăciunea este un fel de sacrament, căci Duhul Sfânt acționează în rugăciunea autentică. Conform cuvântului apostolic, *„Însuși Duhul mijlocește pentru noi cu suspine neîngrădite"* (Romani 8:26)... Există etape în rugăciune, iar rugăciunea este multifațetată, constând în laudă, mulțumire și cereri. Dar cel mai esențial lucru pentru rugăciune este deschiderea interioară,

bunăvoința sinceră. Rugăciunea trebuie să fie cât mai largă posibil, căci măsura ei stă în dragostea atotcuprinzătoare a lui Dumnezeu. Rugăciunea trebuie să mărturisească despre plinătatea dragostei, să iubești pe aproapele, fără de care dragostea față de Dumnezeu nu este autentică. Căci *„cine nu-și iubește fratele pe care-L vede, cum poate iubi pe Dumnezeu, pe care nu-L vede",* a spus apostolul (1 Ioan 4:20). Universalismul plin de bucurie al iubirii desăvârșite a fost descris minunat de Sfântul Isaac Sirul — „Inima Milostivă" vorbește despre fiecare făptură — și de aceea „se roagă în fiecare ceas pentru cei muți și pentru dușmanii adevărului și pentru cei care îi fac rău, pentru ca și ei să fie curățiți și păstrați; și, de asemenea, pentru natura reptilelor se roagă cu mare milă, trezit în inima sa fără măsură, după asemănarea sa cu Dumnezeu..." Căci măsura iubirii rugătoare se află în Rugăciunea Mântuitorului de pe Cruce pentru cei care răstignesc... Cinstim această rugăciune în sfinți, ca dovadă a iubirii și a poziției lor înaintea lui Dumnezeu — îi cinstim ca mijlocitori și mijlocitori pentru lume... „Sfinții părinți nu sunt despărțiți de noi", spunea Sfântul Efrem Sirul, „căci iubirea este întotdeauna cu noi; să nu-i despărțim de noi înșine ca pe niște străini, pentru că ei se roagă întotdeauna pentru căderile noastre în păcat."

Astfel, dragostea față de Dumnezeu se revelează în dragostea față de aproapele: acestea sunt două fațete ale unicei iubiri creștine. *„Prin aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă aveți dragoste unii față de alții..."* (Ioan 13:35). Această dragoste se exprimă în primul rând în relațiile reciproce dintre creștini. Credincioșii în Hristos sunt „frați" unii cu alții și trebuie să fie legați unii cu alții prin „dragoste frățească". *„Oricine crede că Isus este Hristosul este născut din Dumnezeu "*, spune apostolul, *„ și oricine iubește pe Cel ce L-a născut iubește pe Cel ce S-a născut din El..."* (1 Ioan 5:1). Creștinismul este un fel de mare „frăție" în Hristos; nu poate exista o cale creștină izolată, închisă. Creștinismul este Biserica, adică un fel de unitate și comuniune catolică, în primul rând, *„unitatea Duhului în legătura păcii"* (Efeseni 4:3). Și în această structură „comună" sau „catolică" a vieții creștine se reflectă dragostea atotcuprinzătoare a lui Dumnezeu. Toată viața creștină trebuie să fie o „viață comună", o viață împreună... Acest motiv este exprimat cu o forță deosebită în asceza spirituală, mai ales de Sfântul Vasile cel Mare și apoi de Sfântul Teodor Studitul. Deasupra ascezei solitare se află asceza comună și numai aceasta corespunde exact ideii de Biserică ca trup organic al lui Hristos. Prototipul ideal aici este comuniunea creștină timpurie, comuniunea în toate... „Domnul cere de la noi și dorește tocmai viața de

comunitate (kinovia), la care ne-a chemat", spune Sfântul Teodor Studitul. Și arată acest lucru prin exemplul celor doisprezece ucenici ai Săi, care au format un fel de frăție. Însuși Mântuitorul „a ales pe pământ nu o viață de deșert, nici o viață de stâlp sau o viață de acest fel, ci legea și regula ascultării" și a venit „să slujesc" oamenilor (Matei 20:28)... *„Iată, Eu sunt în mijlocul vostru ca unul care slujește"...* (Luca 22:27)... Numai în viața comună este pe deplin fezabilă porunca iubirii. Și nu este dată unuia, ci multora și tuturor... *„Fiți buni unii cu alții în dragoste frățească, cu blândețe"*(Romani 12:10), - Sfântul Vasile cel Mare amintește de această poruncă apostolică și explică faptul că această „tandrețe" trebuie înțeleasă ca cel mai înalt grad de prietenie, ajungând la o dispoziție arzătoare și o atracție reciprocă... Aceasta este legea vieții creștine interioare... Și aceasta nu este simplă simpatie, nu este o atracție naturală sau organică, ci tocmai o ispravă. Căci, în primul rând, o astfel de iubire necesită abnegație sau uitare de sine - a-ți iubi aproapele ca pe tine însuți înseamnă nu numai să-l identifici pe celălalt cu tine însuți, să-l echivalezi cu tine însuți, ci și să te vezi pe tine însuți tocmai în celălalt, în prieten, și nu în tine însuți. Acesta este sensul prieteniei: un prieten este un alt „eu" și, mai mult, un „eu" preferat. Conform explicației patristice, în creștinism legea prieteniei își atinge plinătatea... „preaiubitul, căci iubitul este același cu el însuși", spunea Hrisostom. Și - mai mult decât el însuși. În al doilea rând, dragostea creștină vede în aproapele său un frate creat după „chipul lui Dumnezeu", vede în el tocmai „chipul lui Dumnezeu", vede în „fiecare dintre acești frați mai mici" pe Hristos Însuși. Acesta este adevăratul misticism al „dragostei față de aproapele". Și această frățietate în Hristos nu se limitează la unitatea credinței, unitatea frăției baptismale - pentru un creștin, nu numai un israelit este aproape, ci și un samaritean. În Hristos, fiecare persoană pentru care a venit Mântuitorul, pentru care a suferit și a murit, pentru care S-a rugat - și S-a rugat, dându-Și duhul pe Cruce, pentru cei care L-au răstignit, ca și pentru cei care nu știau ce fac - este aproape. Dragostea față de aproapele atinge măsura lui Hristos atunci când crește în dragoste față de vrăjmași și față de cei care urăsc și jignesc (Matei 5:44). Căci a iubi pe cei ce iubesc este un lucru mic; așa fac și păcătoșii și vameșii (Luca 6:32,33; cf. Matei 5:46,47). Cu alte cuvinte, dragostea creștină trebuie să fie dezinteresată și, cum ar spune, fără cauză, necăutând motive și temeiuri pentru ea însăși. Un creștin trebuie să-și iubească aproapele pentru că el însuși nu se poate raporta altfel la el în interior. Adică, el însuși trebuie să devină dragoste, iar dragostea va curge din el, ca dintr-un izvor revărsător... Aceasta este măsura dragostei asemenea lui Dumnezeu. Tatăl Ceresc face bine în egală

măsură celor drepți și celor nedrepți, celor buni și celor răi, pentru că El este bun și este Bun, și fiecare faptă a lui Dumnezeu este un beneficiu și un har. Și deja este treaba păcătosului să fie ars de dragostea lui Dumnezeu, ca de mânie... De aceea, cel ce pretinde că-L iubește pe Dumnezeu și nu-și iubește fratele minte... Nu L-a cunoscut, nu-L cunoaște pe Dumnezeu, căci *„Dumnezeu este dragoste”.* Și Dumnezeu nu așteaptă să-L iubim noi - *„în aceasta stă dragostea: nu că noi L-am iubit pe Dumnezeu, ci că El ne-a iubit pe noi”* (1 Ioan 4:19,20; 8; 10). În această iubire față de aproapele, ridicându-ne spre asemănarea cu Dumnezeu, se împlinește curățirea și sfințirea inimii. Într-o astfel de iubire suflă Duhul Sfânt. Și onorăm o astfel de iubire în cei drepți și sfinți ai lui Dumnezeu, „aprinși de iubirea Duhului”, după cuvintele Sfântului Macarie Egipteanul.

Această iubire se exprimă în primul rând în rugăciune, în amintirea rugătoare a tuturor, în arderea inimii chinuite de păcatul altora, ca înstrăinare a fraților de iubirea lui Dumnezeu, străduindu-se „să câștige pe fratele său” (cf. Matei 18,15), - *„căci nu este voia Tatălui vostru care este în ceruri să piară unul din acești micuți”* (Matei 18,14). Rugăciunea este prima lucrare a iubirii, dar nu singura. Iubirea se revarsă în milă. Și Domnul cheamă la fapte de milă și iubire. În faptele de milă, realizarea umană se extinde din nou la asemănarea cu Dumnezeu. Căci Dumnezeu este milostiv, și oricine dobândește însuși milă devine părtaș la mila divină. De aceea, Părinții au văzut în milă o mare realizare și onoare. Hrisostom a subliniat că în conversația sa despre Judecata de Apoi, Domnul îi binecuvântează tocmai pe cei milostivi - „și iată ce, observați, în mod surprinzător, El nu menționează nicio virtute în afară de faptele de milă... căci toate virtuțile sunt mai prejos decât mila.” Și putem vorbi despre misticismul creștin al milei. Aceasta nu este o simplă reacție sinceră sau bunătate. Căci mila creștină trebuie să-L vadă pe Hristos Însuși în cei nevoiași și suferinzi. Exact așa sună cuvintele Evangheliei, cuvintele Domnului Însuși: *„Căci am fost flămând și Mi-ați dat să mănânc; Mi-a fost sete și Mi-ați dat să beau; am fost străin și M-ați primit... Căci, în măsura în care ați făcut aceste lucruri unuia dintre acești frați ai Mei, cei mai mici, Mie Mi le-ați făcut”* (Matei 25:35, 40). Acesta este sensul în care Părinții din vechime au explicat aceste cuvinte ale Domnului. „Hristos nu S-a mărginit la moarte și cruce”, spunea Sfântul Ioan Gură de Aur, „ci S-a învrednicit să se facă cerșetor, rătăcitor, fără adăpost, gol, închis, să sufere boala, pentru a te atrage la Sine. Dacă nu-Mi răsplătești pentru ceea ce am suferit pentru tine”, spune El, „atunci ai milă de Mine de dragul sărăciei... Pleacă cu milă măcar față de firea

însăși, văzându-Mă gol, și amintește-ți de goliciunea pe care am suferit-o pentru tine pe cruce. Și dacă nu vrei să-ți amintești, imaginează-ți goliciunea pe care o sufăr în persoana săracului... Deși te-am eliberat de cele mai grele legături, Îmi este de ajuns dacă vrei să Mă vezi legat." Aceasta înseamnă că Hristos Însuși se întristează pentru fiecare nevoie umană, o ia asupra Sa, iar a-L vedea pe Hristos în aproapele înseamnă a deveni părtaș la dragostea Lui mântuitoare și milostivă. Aceasta înseamnă a intra în duhul și mintea lucrării Sale mântuitoare. În sfinți cinstim marea lor milostivire; îi cinstim ca fiind milostivi... În milă respiră Duhul care dăruiește sfințirea.

Astfel, în sfințenia umană vedem și onorăm manifestarea iubirii - nu atât un eroism voit, cât o mișcare intimă a inimii, aprinsă de iubirea neîmpărțită pentru Dumnezeu în Hristos și, prin urmare, arzând de aceeași iubire pentru lume care a fost revelată în manifestarea Fiului Omului. Și aceasta este realizarea sensului existenței umane. Aceasta este latura subiectivă a sfințeniei. Dar în acest ultim sens, onorăm nu realizarea umană, ci puterea lui Dumnezeu revelată prin ea - onorăm manifestarea Duhului Sfânt, sfințitoare și dătătoare de viață. În sfinți îl onorăm pe *„Hristos înfățișat"* (cf. Gal. 4:19). Onorăm în ei „împlinirea" Bisericii, „împlinirea" lui Hristos (cf. Ef. 1:23), Împărăția lui Dumnezeu venind cu putere - adică îl onorăm pe Hristos în ei. Ca Sfântul Ioan Damaschinul, „trebuie să-i cinstim pe sfinți ca prieteni ai lui Hristos, ca copii și moștenitori ai lui Dumnezeu..., pentru că ei, prin propria lor dispoziție, s-au unit cu Dumnezeu, L-au primit în locuința inimilor lor și, devenind părtași ai Lui, au devenit prin har ceea ce El este prin fire." Cu alte cuvinte, onorăm în ei „îndumnezeirea" firii umane, voia bună a lui Dumnezeu față de ei. Biserica recunoaște sfinții în alcătuirea sa, în mijlocul ei și se închină în fața semnelor Duhului. Dumnezeu îi glorifică pe sfinți, acesta este un fel de cuvânt al lui Dumnezeu către om. Și omul răspunde la aceasta glorificându-L pe Dumnezeu. Dumnezeu Își descoperă sfinții, Biserica recunoaște acest lucru și îl acceptă, mărturisește despre voia lui Dumnezeu. „Minunat este Dumnezeu în sfinții Săi."

Există etape în viața creștină, iar printre cei drepți îi onorăm pe cei care au reușit - *„M-am luptat lupta cea bună",* spunea apostolul despre sine (2 Timotei 4:8). Dar aceasta este o ispravă comună la care toți sunt chemați: *„Dumnezeu ne-a creat pentru acest scop și ne-a dat Duhul ca arvună"* (2 Corinteni 5:5). Aceeași „chemare" se adresează tuturor - o chemare la viața veșnică (1 Timotei 6:12), o chemare la Împărăția lui Dumnezeu și la slavă (1 Tesaloniceni 1:12)... Cu alte

cuvinte, o chemare la sfințenie sau la sfințire, la unire cu Hristos, la viață în Hristos. Există *un singur* ideal al vieții creștine - există *etape* în implementarea sa, dar nu există idealuri sau sarcini *diferite* . Acesta este maximalismul poruncilor creștine - *„precum Cel ce v-a chemat pe voi este sfânt, așa și voi fiți sfinți în toată purtarea voastră”* (1 Petru 1:15). Și nu este vorba despre faptul că toți fac aceleași lucruri specifice, săvârșesc isprăvi specifice - ceea ce este mai important este aspirația interioară, spiritul, și nu forma isprăvii. *„Urmăriți dragostea”* (1 Corinteni 14:1), și aceasta se va descoperi în fapte. Un creștin trebuie să fie maximalist în speranțele sale - căci trebuie să trăiască în Hristos, să fie mădular al lui Hristos. Și trebuie să justifice această speranță prin lucrarea vieții sale - pentru a se acomoda și a asimila harul dat lui și *a se „potrivi cu adevărat”* cu Cuvântul Întrupat (Romani 8:29). Și acesta este singurul scop și singurul sens al vieții.

Omul a fost creat de Dumnezeu în locașul sfintei Sale slave, pentru a-L descoperi pe Dumnezeu în faptele Sale, în Sine Însuși. *„Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre bune și să slăvească pe Tatăl vostru care este în ceruri”* (Matei 5:16). Fiecare are calea lui, dar toate căile duc la un singur scop, la viața în Dumnezeu. În acest scop, Dumnezeu a binevoit să-l creeze pe om.

Facă-se voia Ta!..

„De la Nașterea lui Hristos.”

Calcularea anilor „de la Nașterea lui Hristos” a devenit de mult pentru mulți doar o convenție obișnuită. Rareori cineva simte și își amintește cu adevărat din ce mare „șoc” ne numărăm anii, trebuie să ne numărăm conturile istorice. În aceasta constă slăbiciunea nesimțirii și ignoranței noastre... Pe vremuri, așa desemnau direct timpul *de la întruparea lui Dumnezeu Cuvântul...* Asta înseamnă că trăim deja într-o lume reînnoită și răscumpărată, deja în „împărăția harului” și numărăm deja anii *„noii creații”.* Însuși timpul a fost deja marcat de aceasta, deja sfințit, iluminat și luminat de acea Lumină veșnică, pe care întunericul nu a cuprins-o... Căci taina mântuirii este deja la lucru în timp... *„ Dumnezeu este cu noi”* - din acea zi misterioasă, din acea noapte misterioasă din Betleem... „Cu noi” - într-un sens nou și cel mai excelent. „Dumnezeu *S-a arătat în trup”* (Tim. 3:16). Și de atunci încolo ne închinăm lui Dumnezeu, *„ care S-a pogorât din cer”.* La împlinirea vremii, Dumnezeu Îl trimite pe Fiul Său în lume, născut din femeie

(Galateni 4:4). *„Fiul lui Dumnezeu este Fiu din Fecioară."* Aceasta este arvuna și începutul mântuirii noastre, arvuna și izvorul vieții veșnice. Și cei cerești se bucură și cei pământești se bucură de această taină a Dumnezeirii-umanității, de această slavă a Întrupării Divine... Atunci a început cu adevărat și s-a descoperit „anul plăcut al Domnului" și s-a descoperit în însăși istoria, în smerenia și umilința vieții simple... Steaua Legământului Veșnic s-a oprit și arde deasupra scenei Nașterii Domnului din Betleem... Și distrugerea scenei Nașterii Domnului mărturisește că atunci *s-a descoperit împărăția care nu este din lumea aceasta...* Aceasta s-a împlinit și s-a întâmplat *atunci* - în zilele regelui Irod și în Betleemul Iudeii... Dar acest „atunci" este și un *„acum" sigur, inevitabil și imuabil...* Căci acesta a fost tocmai *începutul,* tocmai *al celui nou...* Apoi a început istoria Evangheliei, apoi s- *a descoperit Noul Testament...* Profețiile s-au împlinit, așteptările s-au rezolvat, făgăduința s-a împlinit... *„ Și a locuit printre noi"* (Ioan 1:14)... Și acea pogorâre divină nu este doar o condescendență divină, ci și *o manifestare a slavei.* Atunci firea umană a fost vindecată și vindecată, prin această percepție divină inefabilă, și introdusă din nou în comuniunea Vieții Veșnice. Și apoi ciclul harului, blocat în lumea decăzută de păcat, a fost restaurat... *„Cerul și pământul sunt unite astăzi, Hristos s-a născut: astăzi Dumnezeu a venit pe pământ, iar omul s-a înălțat la cer."*De acum înainte, natura umană este unită în mod inseparabil și inseparabil cu Divinitatea, în unitatea inviolabilă a ipostasului Cuvântului Întrupat. Totul a devenit nou de atunci înainte... Astfel s-a împlinit taina veșnică și sfatul Iubirii Divine. „Cel care a întemeiat existența fiecărei făpturi, vizibile și invizibile, printr-un singur val al voinței Sale, înainte de toate veacurile și de fiecare apariție a lumii create, a avut în mod inefabil despre sine acel sfat preabun, ca El Însuși să fie neîncetat unit cu natura umană prin adevărata unitate conform ipostasului și să unească neîncetat natura umană cu Sine, pentru ca El Însuși să devină om, așa cum El Însuși știe, și să-l facă pe om dumnezeu prin unirea cu Sine." Așa a vorbit Venerabilul Maxim Mărturisitorul sfatului veșnic al lui Dumnezeu... Dumnezeu creează lumea și se descoperă pentru a deveni om în această lume. Și omul este apoi creat pentru ca Dumnezeu să devină om și, prin aceasta, omul să fie îndumnezeit. Sau, așa cum spunea Sfântul Irineu de Lyon, „Fiul lui Dumnezeu S-a făcut apoi fiu al omului, pentru ca omul să devină fiu al lui Dumnezeu". Acest lucru s-a adeverit. Și în taina Nașterii lui Hristos, temelia Bisericii, *„care este trupul Său"* (Efeseni 1, 23), este deja prefigurată - *„plinătatea" sau „împlinirea"* Cuvântului Întrupat...

Dar iată, drumul de la Betleem până la granița Sionului este lung și trece prin Ghetsimani și Golgota. Și chiar în Betleem, Magii de la Răsărit aduc daruri de înmormântare Pruncului Dumnezeu nou-născut... *„Astăzi Dumnezeu îi conduce pe Magi printr-o stea la închinare, vestind îngroparea Lui de trei zile, ca în aur, mir și Liban."* Și nu este oare pragul peșterii din Betleem aproape pătat de sângele pruncilor junghiați pentru Hristos, de sângele primilor mucenici și nevinovați... Cei care caută sufletele Lui se întind până la Betleem... Astfel, Cuvântul Crucii este deja anticipat în mod tainic... Domnul Se naște pentru acest ceas al Crucii. „Pentru aceasta *am venit la acest ceas"* (Ioan 12:27)... Domnul *Se naște pentru moarte și răstignire,* Se naște *pentru moarte*... „A avut un trup pentru acceptarea morții", spune Sfântul Atanasie cel Mare. „Și nu pentru naștere s-a întâmplat moartea, ci dimpotrivă - pentru moarte a fost acceptată nașterea", - îi spune Sfântul Grigore de Nyssa... Și prin patima și moartea de bunăvoie, bucuria Crăciunului se transformă în Înviere, în bucuria Paștelui... Aceasta este a doua și cea mai înaltă victorie a Vieții... În însăși Nașterea lui Hristos, *„rânduiala firii este învinsă".* Și nu atât nașterea „naturală" este sfințită, cât cea mai înaltă este arătată și prefigurată, *„Și minunea nașterii tale limba nu poate spune".* Aceasta este taina nașterii din fecioară - de la Duhul Sfânt... În Nașterea lui Hristos, nu se revelează doar slava Dumnezeirii-umanității, ci și *taina Maicii Domnului...*

Biserica mărturisește misterul Întrupării Divine în cuvinte foarte clare și exigente. Și ne cheamă la fermitate și precizie responsabile în mărturisirile noastre de credință... Cu marele nume de *„Maica lui Dumnezeu",* Biserica mărturisește slava Întrupării, slava Unuia Născut, apoi Născut din Fecioară, după umanitate. După cum spune Sfântul Ioan Damaschin, *„acest nume conține întreaga taină a dispensațiunii"...* Și astfel mărturisește unitatea feței divino-umane. Contemplăm dualitatea firilor într-o unitate inseparabilă și inseparabilă, în ipostasul indivizibil al Cuvântului Întrupat. Și ambele sunt spuse despre Cel Unic - atât slavă, cât și umilință... „Căci dacă cea care a născut este Maica Domnului, atunci Cel ce S-a născut din ea este cu siguranță Dumnezeu, dar și cu siguranță om. Căci cum s- ar putea Dumnezeu, care exista mai înainte de veacuri, să se nască *din femeie* , dacă nu S-ar fi făcut om!".. Taina de neînțeles a Maicii Domnului nu se epuizează printr-o singură naștere, așa cum maternitatea naturală nu se epuizează prin nașterea fizică. Împlinirea maternității este în iubire și în iubirea jertfitoare. În această iubire, se dezlănțuie egoismul inert al inimii de dragul celui născut. În ea se

arată prototipul natural al iubirii față de altul sau față de aproapele. *Cât despre sine.* În profunzimea și împlinirea sa, maternitatea are un sens *spiritual* , nu doar fizic... Și tot acest adevăr al maternității naturale este inclus și depășit în Maternitatea inefabilă și virginală a lui Dumnezeu... Și această iubire a Preafericitei pentru Cel Născut din Ea nu poate fi trecătoare, nici închisă... În iubirea curată a Maicii Domnului nu există nimic arbitrar, nici întâmplător, nu există patimă... Această iubire conține și include Crucea, se extinde până la iubirea răscumpărătoare a Fiului... La urma urmei, nu poți iubi cu adevărat pe Hristos dacă nu-L urmezi în iubirea Sa pentru Cruce, dacă nu iubești întregul neam omenesc împreună cu El și în El... Iubirea Maicii Domnului ajunge la împlinire prin faptul că devine *mijlocire și ocrotire...* Numele mamei semnifică întotdeauna iubire... Cu atât mai mult numele Maicii Luminii... *„Căci mult poate rugăciunea mamei să-i dea mila Domnului."* În taina Întrupării, Iubirea Divină se revelează, coborând și aducând *pace și bunăvoință în lume.* Dar *și iubirea umană se revelează,* răspunzând cu smerenie și acord la Revelația lui Dumnezeu... Astfel, misterul Crăciunului este *slava iubirii...* În aceasta constă bucuria Revelației Crăciunului. „Dacă cineva ar întreba ce cinstim și ce ne închinăm, răspunsul este gata - *cinstim iubirea"* (cuvintele Sfântului Grigore Teologul). *„ Fiindcă atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât a dat pe Fiul Său unul-născut, pentru ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică"*(Ioan 3:16)... Aceasta este taina Crăciunului. Și înaintea acestei taine a iubirii ne închinăm în aceste zile de aducere aminte sacră, o celebrăm și îi cântăm laudele. Și nu ne amintim ce a fost, ce a trecut și ce s-a dus, ci ce *s-a întâmplat și a venit...* Și *bucuria a venit pentru totdeauna...* Bunăvoința a venit *printre oameni...* Și numărăm anii harului... *Căci atât de mult a iubit Dumnezeu lumea...*

Misterul Luminii de pe Tabor .

În istoria vieții spirituale există fluxuri și refluxuri. Și există epoci și vremuri când darurile sunt deosebit de abundente, iar Dumnezeu le dăruiește peste măsură, iar suflarea furtunoasă a Duhului este purtată în mod clar. Acesta era cazul în primele zile ale creștinismului, când fericiții martori oculari ai Cuvântului erau încă în viață. Acest lucru s-a întâmplat de mai multe ori în istoria deșertului și a ascezismului comunitar. Așa va fi, credem noi, și de mai multe ori... În secolul al XIV-lea, Sfântul Munte Athos a cunoscut una dintre astfel de

ascensiuni. A fost o nouă experiență de tăcere și veghere spirituală, iar în ea s-au revelat din nou minunatele iluminări ale luminii nestricăcioase a Taborului... Renașterea și restaurarea vieții contemplative de pe Athos în acești ani este asociată cu numele Sfântului Grigorie Sinaitul. El a venit pe Sfântul Munte de la mănăstirea Sfânta Ecaterina. A găsit aici doar trei pustnici, parțial angajați în muncă mentală în singurătatea schitului lor. La început, sfântul s-a așezat singur, într-o chilie tăcută. Curând a avut ucenici și imitatori; munca contemplativă a început să fie restaurată puțin câte puțin în marile lavre și cenobii. În scurt timp, această mișcare tăcută a cucerit aproape complet Sfântul Munte. Dar s-a răspândit mai departe, în ținuturile slave. Sfântul Grigorie însuși a călătorit mult, predicând și întemeind mănăstiri - în Macedonia a întemeiat trei mari lavre... Sfântul Grigorie a învățat păstrarea și sobrietatea minții, contemplarea, rugăciunea neîncetată și mentală. El însuși a învățat această lucrare de la un anumit pustnic din Creta, pe nume Arsenie... Nu era nimic nou în conținutul acestei predici și învățături. Era restaurarea și repetarea legămintelor și tradițiilor vechiului sfințit, tradițiile evlaviei sinaitene, legămintele Sfântului Simeon și ale altor antici. Aceasta era învățătura despre rugăciune și despre dobândirea Duhului, în primul rând - despre Rugăciunea lui Iisus... Există o cale grea și lungă *a împlinirii,* calea poruncilor sau *calea „practică”.* Și trebuie să o parcurgi cu smerenie și să o parcurgi până la sfârșit. Totuși, acesta este doar începutul căii, doar începutul isprăvii. Se cuvine să fii zelos pentru cele mai înalte daruri. *Contemplația* sau calea *„teoretică”* este mai înaltă decât acțiunea, mai înaltă decât rugăciunea însăși. Aceasta este limita ei și începutul a ceva mai mare... Principalul lucru în rugăciune însăși este dobândirea Duhului. Duhul acționează în rugăciune în multe feluri, iar un semn tangibil al asistenței Sale este o anumită căldură a inimii... Cel mai important lucru este ca inima să se trezească și să prindă viață, să fie purificată și eliberată de vârtejul gândurilor și să se așeze în pură amintire a lui Dumnezeu. O astfel de eliberare de gânduri este *tăcerea.*Prin rugăciune, mintea este, de asemenea, eliberată și se lipește de Dumnezeu, în pură senzație sau percepție a adevărului. Astfel se atinge contemplarea... Și iată noi pași și o nouă ascensiune. Doar foarte puțini în această viață intră în această misterioasă „țară a blânzilor”, în acest pământ binecuvântat al speranțelor și promisiunilor. Acesta este tabernacolul veacului viitor... Și în culmile isprăvii începe o anumită „conversație divină” a sufletului. Așa cum ceara se topește în foc, este îmbrățișată de lumină și devine ea însăși lumină și se răspândește în flacără, ca un lichid, tot așa sufletul, îmbrățișat de focul divin al harului, se aprinde el însuși și devine

radiant și lumină însuși și nu mai acționează prin propria putere, ci prin puterea Duhului. În interior, aceasta se îmbină cu smerenia, căci tot ce se realizează nu este din propria ispravă, ci în zadar, din darul divin. Acesta este *duhul blândeții…* Și astfel sufletul luminat contemplă o anumită misterioasă lumină divină - Sfântul Grigorie numește aceasta *„transfigurare”.* În această lumină, toată creația apare deja ca fiind asemănătoare luminii. Sfântul Grigorie știa acest lucru din experiență. El nu a fost singurul care a avut o astfel de experiență. Și în această experiență nu a fost nimic nou sau nemaiauzit. Scriptura mărturisește în repetate rânduri despre astfel de iluminări și manifestări ale luminii. Și, de asemenea, fața lui Moise strălucea cu raze din momentul în care Dumnezeu i-a vorbit și a fost nevoit să modereze această strălucire insuportabilă cu un văl (cf. Exod 34:29-35)… „Lumina era și i s-a arătat lui Moise în foc, când această viziune a ars, dar nu a mistuit rugul, pentru a arăta atât natura, cât și puterea. Lumina este atât cea care l-a călăuzit pe Israel în stâlpul de foc, cât și a făcut deșertul plăcut. Lumina este cea care l-a răpit pe Ilie într-un car de foc și nu l-a ars pe cel care a fost răpit. Lumina este cea care a strălucit asupra păstorilor, când Lumina pre-temporală s-a unit cu timpul. Lumina este, de asemenea, acea frumusețe a stelei care a mers înainte la Betleem, atât pentru a arăta magilor calea, cât și pentru a însoți Lumina care este deasupra noastră și s-a unit cu noi. Lumina este Dumnezeirea revelată ucenicilor pe munte, deși insuportabilă pentru vederea slabă. Lumina este viziunea care a strălucit asupra lui Pavel și „vindecarea întunericul sufletului prin înfrângerea ochilor”. „Lumina - și strălucirea locului pentru cei purificați aici, când *drepții vor străluci ca soarele,* iar Dumnezeu va sta în mijlocul lor, zei și regi, distribuind și împărțind demnitatea fericirii locului.” Astfel, Sfântul Grigorie Teologul enumeră deja aceste iluminări biblice (cuvântul 40, despre Sfântul Botez)… Și se pune întrebarea: *ce este această lumină minunată și misterioasă și care este natura ei…* Ce înseamnă aceste viziuni și iluminări, în care contemplatorii găsesc o asemenea dulceață și mângâiere… Și ce este această lumină misterioasă a Taborului, în strălucirea căreia Mântuitorul li s-a arătat ucenicilor aleși dintre profeții înflăcărați ai Vechiului Testament… Despre această lumină a Taborului Sfântul Grigorie vorbește direct: *„Dumnezeirea revelată ucenicilor pe munte”.*Și în acest sens mărturisește întreaga slujbă a Schimbării la Față (stihera, vocea proprie și canonul aparțin lui Ioan și Cosma). A fost o lumină „neobsedată și tulburătoare”, „zorii Dumnezeirii”, manifestarea „trupului iluminat de Dumnezeu”, „lumina Dumnezeirii imateriale”. A fost *o lumină veșnică…* „Acum, Dumnezeirea nevăzută a fost văzută de apostoli, în trup pe Muntele

Tabor, devenind radiantă". Și astfel, asceții și contemplativii athoniți au afirmat că și ei, în experiența lor, au fost iluminați de aceeași Lumină Veșnică, de aceeași glorie a Taborului... O lungă și dureroasă dispută a izbucnit și a început în jurul acestei experiențe, o dispută despre natura Teofaniei de pe Tabor și despre sensul viziunilor asemănătoare luminii sau purtătoare de lumină în rugăciune. Mulți au fost ispitiți de îndrăzneala asceților athoniți, în special de oamenii de cultură occidentală sau occidentală, care fuseseră deja crescuți în spiritul culturii scolastice care înflorea în Occidentul roman la acea vreme, în special în spiritul filosofiei lui Toma de Aquino. Printre aceștia, Varlaam din Calabria, de la care Petrarca a învățat mai târziu greaca, s-a remarcat mai mult decât alții. Contemplativii athoniți li se păreau acestor occidentali nu doar niște simpli și niște simpli, ci și oameni superstițioși grosolan, aproape idolatri. Tulburările care au izbucnit au agitat întreaga Biserică de Răsărit timp de mulți ani. Au fost convocate o serie de sinoade, adevărate și false... Disputa a fost rezolvată prin interpretarea teologică a experienței luminoase a contemplativilor athoniți. Aceasta este isprava teologică a Sfântului Grigore Palama, sfântul din Tesalonic. Și pentru această ispravă Biserica îl onorează, celebrându-i memoria în a doua săptămână a Postului Mare...

Sfântul Grigorie s-a născut chiar la sfârșitul secolului al XIII-lea, într-o familie nobilă și curteană. A combinat educația verbală și filosofică sistematică cu practica ascetică strictă. În tinerețe, s-a retras în Sfântul Munte, iar alți membri ai familiei sale au mers și ei la mănăstire cu el. A locuit mai întâi în Vatoped, apoi în Lavra Sfântului Atanasie și, în final, într-un loc retras - aici a petrecut zece ani în fapte de rugăciune. Apoi s-a întors la viața de obște, s-a stabilit în mica mănăstire a Sfântului Sava și aici a acceptat preoția, „din porunca lui Dumnezeu". Tocmai în acești ani de reflecție și contemplare solitară s-a format sistemul sau învățătura sa teologică... Când a izbucnit disputa privind Lumina Taborului, Grigorie a devenit imediat liderul părții ortodoxe. Lupta a continuat cu succes intermitent, iar Sfântul Grigorie a trebuit să îndure exilul, închisoarea și interdicția. În mijlocul unei dispute, a fost ales și numit Arhiepiscop al Tesalonicului, dar nu a putut să preia imediat catedra. În ultimii ani ai vieții sale, a trebuit să îndure și captivitatea printre agareni. A murit în 1360, iar deja la Sinodul din 1468 a fost glorificat și declarat sfânt, atât pentru isprăvile sale teologice, cât și pentru minunile sale... Sinodul de la Constantinopol din 1351 atribuie mărturisirea, sub interdicție și teama interdicției, despre lumina de pe Tabor, *„că această Lumină preadivină nu este nici*

creatură, nici esență a lui Dumnezeu, ci este un har, o strălucire și o energie naturală necreată, purtând inseparabil și veșnic din însăși esența preadivină". Și toată învățătura teologică a Sfântului Grigorie este doar o explicație și o dezvoltare a acestei definiții, sugerată de el. El aderă ferm la Tradiția patristică și în exprimările sale aderă cu precizie la părinții antici... Există două laturi ale disputei: chestiunea experienței în sine, evaluarea ei ascetică sau mistică și chestiunea justificării sau justificării teologice. Dar cele două laturi sunt inseparabile. Este important să ne amintim că aceasta a fost o dispută vitală și religioasă, nu doar o ceartă școlară sau o dispută între teologi de diferite stiluri și spirite diferite... Adversarii „tăcuților" athoniți (sau „isihaștilor", din „esichia" - tăcere, nemișcare) și ai luminii de pe Tabor în sine au afirmat că era un fel de fulger material și creat, trecător și stins curând, un fel de fantomă sau viziune doar. Căci cum poate Dumnezeirea să fie vizibilă material și cum se poate revela atât de direct în această lume? Mai mult, toate iluminările de lumină din experiența asceților sunt doar viziuni și adesea înșelătoare. Omul nu atinge o comuniune reală cu viața divină în activitatea de rugăciune, chiar dacă propria sa natură este desăvârșită în această ispită. În spatele acesteia se află un sistem complex și integral de premise teologice și filosofice... Sfântul Grigorie și adepții săi (ei erau numiți *„Palamiți"),* ca răspuns la aceasta, dezvoltă o învățătură dual㠠Despre sensul rugăciunii, în primul rând. Și despre distincția în Dumnezeirea însăși *dintre „esență"* și*„acțiuni"* (sau *„energii"*) . În ambele cazuri, ele sunt ferm fidele și aderă la Tradiție... Rugăciunea nu este doar întoarcerea inimii sau a minții umane către Dumnezeu, ci tocmai *comuniunea cu* El, o anumită participare misterioasă la harul Său. Această comuniune cu Dumnezeu în rugăciune este complet reală și autentică. Sufletul însuși este transformat în lucrarea rugăciunii. Rugăciunea înseamnă a sta înaintea lui Dumnezeu cu o minte descoperită și o inimă deschisă. De aceea, rugăciunea este un lucru teribil, care necesită sârguință, observație și sobrietate. Și există pericole reale în rugăciune, pericolul iluziei și al fanteziei. Ar trebui să avem un ghid experimentat în lucrarea rugăciunii mentale. „O suflare subtilă și pașnică de lumină, când Hristos locuiește în inimă și strălucește misterios în spirit" - aceasta este limita și împlinirea rugăciunii. Sfântul Grigorie insistă în toate felurile asupra realității perfecte a unirii sau comuniunii cu Dumnezeu - trebuie să vorbim despre însăși prezența lui Dumnezeu. Și totuși, linia care separă creatura de Creator nu se schimbă deloc. Învățătura palamită despre rugăciune amintește în întregime de experiența îndrăzneață a Sfântului Simeon și de mărturiile anterioare ale Sfântului Maxim, sau

ale Sfântului Grigore de Nyssa și chiar ale lui Origen... Că cea mai sinceră comuniune a sufletelor care se confesează cu Dumnezeu nu contrazice învățătura fundamentală a Bisericii despre neumblarea și necunoscutul divin. Căci Dumnezeu nu este în același sens necunoscut și incomunicabil - și este cunoscut și comunicat credincioșilor... Sfântul Grigore aderă la terminologia Sfântului Vasile cel Mare, care distinge în ființa divină *„esență"* și *„acțiune".* Ca Sfântul Vasile, „Afirmăm că îl cunoaștem pe Dumnezeul nostru prin acțiunile Sale, dar nu promitem să ne apropiem de esența Sa. Căci, deși *acțiunile Sale coboară la noi, esența Sa rămâne inaccesibilă.* Și există multe acțiuni, dar esența este simplă și indivizibilă." Aceste „acțiuni" sau *„energii"* sunt anumite *forțe vii,* sunt manifestări esențiale și dătătoare de viață ale vieții și ființei divine. Acesta este *Dumnezeu Însuși, în măsura în care El se revelează lumii. Aceasta este fața lui Dumnezeu, întoarsă spre lumea creată...* Dar nu fața imaginată de noi, nu ceea ce vedem și cum vedem... Ci anume, privirea existentă și vie a lui Dumnezeu Însuși, cu care El atât încântă, cât și înviorează și păstrează toate lucrurile, privirea puterii atotputernice și a iubirii supraabundente. Acesta este secretul acestei „omniprezențe" a lui Dumnezeu, pe care (după cuvintele lui Hrisostom) „nu o înțelegem în mod deosebit" și care este complet compatibilă cu inaccesibilitatea divină. Dumnezeu este inaccesibil *în esența Sa* și comunică *prin acțiunile Sale*...Adversarii Palamiților au negat posibilitatea și legitimitatea unei astfel de distincții sau demarcări. Și, prin urmare, au fost nevoiți să nege autenticitatea Teofaniei în experiența rugăciunii și autenticitatea comuniunii cu Dumnezeu însuși, pentru a nu cădea într-un fel de amestec panteistic al Divinului și al Umanului. Cu alte cuvinte, au interpretat experiența mistică mult mai spiritual - au găsit în ea mai multe sentimente și experiențe decât o adevărată suflare a Duhului lui Dumnezeu... I-au acuzat pe Palamas și pe Palamiți că au tăiat Divinitatea și că ceva al treilea a fost introdus între Dumnezeu și lume. O astfel de acuzație a fost zadarnică. „Esența" și „energia" în Dumnezeu sunt distinse, dar nu separate. Dimpotrivă, *în acțiuni esența apare și se manifestă.* Diferența aici este doar că acțiunile sunt manifestări ale voinței lui Dumnezeu... Dumnezeu este în același timp departe și aproape. Iar creatura este în același timp participantă la acțiunile Sale harnice - și trăiește, se mișcă și există în El - și este infinit îndepărtată de El... Lumina Tabor este una și cea mai importantă dintre acțiunile Divine. Este o rază a Divinității și strălucirea esențială a lui Dumnezeu Cuvântul. Și prin participarea acestei Lumini, Dumnezeu Se comunică sufletelor care au progresat... Și când ziua strălucește în sufletele noastre și soarele răsare în inimile

noastre, omul adevărat își va porni la adevărata sa lucrare și, călăuzit de lumina interioară, se va înălța pe anumite vârfuri muntoase eterne, pentru a contempla acolo lucrurile Divine în lumina lui Dumnezeu. Acesta nu este un efort al imaginației. Dar este tocmai înălțarea prin puterea Duhului, o anumită „percepție" spirituală... Prin puterea acestor „acțiuni" divine sau „haroase", omul depășește limitele ființei sale naturale pentru a deveni părtaș lui Dumnezeu și *„părtaș firii divine"* (2 Petru 1:4)... Întregul sens și sarcină a teologiei Sfântului Grigorie Palama este tocmai de a susține și afirma *autenticitatea experienței spirituale și de rugăciune* - autenticitatea și obiectivitatea acelei „îndumnezeiri" sau a acelei comuniuni cu Dumnezeu pe care o ating sfinții și drepții - acei blânzi cărora li se promite că *„Îl vor vedea pe Dumnezeu"*... Învățătura Sfântului Grigorie a fost confirmată și consolidată la sinoadele de la Constantinopol, în timpul vieții sale și mai târziu, în special la sinodul din 1351. De atunci, această mărturie despre lumina de pe Tabor este deja un anumit „articol de credință", deși exprimat doar negativ, sub forma unei interdicții de a admite caracterul „creat" al strălucirii Schimbării la Față. Și Biserica confirmă și ne amintește de aceasta în slujba divină, mai mult decât în teologie... *„ Lumina Ta cea veșnică să lumineze peste noi, păcătoșii, prin rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu... Dătătorule de Lumină, slavă Ție."*

1935.8 IV

Fii și angajați (Matei 20:1-16) .

Domnul le vorbea oamenilor despre Împărăția lui Dumnezeu cel mai adesea în pilde. De data aceasta, El aseamănă Împărăția cu o casă. Stăpânul casei este Însuși Domnul, Via este Biserica, „pe care a sădit-o dreapta" lui Dumnezeu. Noi suntem lucrătorii pe care El îi trimite la muncă. Și este o mare onoare și bucurie că El binevoiește să ne binevoiască să-I slujim, să lucrăm pentru El... Dar Domnul ne cheamă la mai mult și la cele mai înalte. Nu suntem doar slujitorii Săi, nu doar „robii Domnului". *„Nu vă mai numesc robi", le-a spus Mântuitorul ucenicilor, „căci slujitorul nu știe ce face stăpânul său; ci vă numesc prieteni, pentru că toate câte am auzit de la Tatăl Meu v-am spus"* (Ioan 15:15). Mântuitorul distinge clar și chiar contrastează. Slujitorul sau slujitorul lucrează pentru stăpânul său din simplă ascultare, executând o poruncă sau un ordin, iar în ascultarea sa este limitat de limitele

pactului sau ordinului. El nu cunoaște adevăratele scopuri sau intenții ale stăpânului. Acum noi, creștinii, trebuie să ne ridicăm deasupra acestui nivel. Însăși ascultarea noastră trebuie să fie iluminată de o înțelegere superioară. Voia lui Dumnezeu ne este revelată. Trebuie să înțelegem și să asimilăm sarcinile și intențiile Stăpânului nostru ceresc, să dobândim mintea lui Hristos și să facem lucrarea lui Dumnezeu ca fiind a noastră. Căci El ne cheamă să fim nu doar lucrători, ci „împreună lucrători" cu El (1 Corinteni 3:9). El ne însărcinează să continuăm și să terminăm propria Sa lucrare, lucrarea mântuirii noastre și a mântuirii fraților noștri și a întregii lumi. Trebuie să intrăm în însăși spiritul și sensul dispensației Sale mântuitoare. Și pentru aceasta ni se dă o nouă putere și autoritate, *„puterea de a deveni copii ai lui Dumnezeu"* (Ioan 1:12). Nu suntem mercenari care lucrează doar pentru plată sau recompensă și care sunt gata să concureze cu stăpânul casei pentru un preț corect. Pentru noi, Domnul este mai mult decât un simplu Stăpân. El este Tatăl nostru. Și am primit *„Duhul înfierii"*.(Romani 8:15). Nu mai suntem robi și, mai mult decât simpli prieteni, am fost învredniciți să devenim fii ai Celui Preaînalt și membri ai casei lui Dumnezeu. Și de aceea, dragostea trebuie să fie principiul motrice al însăși slujirii și lucrării noastre. Nici măcar fiul risipitor, la întoarcerea sa, nu a fost lipsit de filiația sa și nu i s-a permis să stea în rândurile celor plătiți și slujitori... Și chiar mai mult: suntem mădulare ale lui Hristos în Biserică, care este trupul Său. Viața Lui a fost altoită în noi de Duhul Sfânt, în El suntem îmbrăcați la nașterea noastră din nou „prin apă și Duh", în fontul botezului. Voința Lui ne este descoperită, viața Lui ne este dată. Nu ne mai aparținem nouă înșine, ci lui Hristos: nu numai din ascultare, ci din dragoste. Cât de departe sunt toate acestea de plata prin slujire și sclavie. Aceasta este slujirea în libertate desăvârșită... Și așa, să ne examinăm, cu umilință și sinceritate, dacă am biruit cu adevărat această ispită mercenară? Nu suntem încă robi în noi înșine? Nu ne gândim prea mult la pedeapsă și răsplată? Și când căutăm Împărăția lui Dumnezeu, nu o facem prea des pentru că ne așteptăm ca toate celelalte să ni se adauge?... Principalul lucru aici nu este meritul. Adevărata credință este inseparabil legată de smerenie și niciun credincios nu ia în considerare, căci nu cunoaște vreun merit pentru sine. Dimpotrivă, el își cunoaște și este conștient de slăbiciunea sa. El știe că nimeni nu poate fi îndreptățit prin faptele legii. El știe că, chiar și atunci când a împlinit de fapt tot ce i s-a poruncit, trebuie să se considere un rob, *„fără vrednicie"*.și să nu pretindă recunoștință (Luca 17:9,10). El știe că nu poate face niciodată totul și că tot binele care i-a fost dat să-l facă a fost un dar de sus, un dar al milei și harului, și nu

propria sa realizare. Numai în superstiție și autoamăgire este o persoană capabilă să concureze cu Dumnezeu pentru merite și recompense... Dar există o altă ispită și mai periculoasă, cu atât mai periculoasă cu cât de multe ori nu numai că nu o observăm, ci chiar o luăm drept virtute. Nu ne gândim de obicei la credința noastră însăși mai ales din punctul de vedere al beneficiului pe care ni-l aduce nouă și altora? Nu măsurăm prea des chiar și adevărul ei prin standardul utilității? Nu o justificăm, în propriii noștri ochi și în alții, prin viața sau aplicațiile ei de zi cu zi - prin ceea ce ne oferă, cum ne consolează, ne răsplătește și ne răsplătește? Și ni se pare că este imposibil să judecăm altfel. Suntem atât de obișnuiți să încercăm să potrivim credința lui Hristos vieților noastre. Mulți dintre noi rămânem în Biserică și chiar ne întoarcem la ea după lungi rătăciri în alte părți, pentru că am găsit în doctrina creștină rezolvarea nedumeririlor noastre intelectuale, satisfacerea exigențelor noastre intelectuale. Pentru ei, creștinismul este, mai presus de toate, cea mai înaltă înțelepciune sau filozofie. Pentru alții, cel mai important lucru în el este învățătura sa morală, cel mai înalt exemplu și cale a unei vieți virtuoase. Alții găsesc în Evanghelie cheia problemei sociale, un exemplu de societate dreaptă, bazată pe slujire reciprocă și iubire frățească. Alții găsesc în cultul creștin un exemplu de frumusețe nepământeană și incomparabilă. Alții își amintesc de faptele istorice ale creștinismului, în general sau în special din viața poporului lor, iar acesta este legat în mintea lor inseparabil de gloria sau puterea patriei lor. Și este puțin probabil ca majoritatea să nu gândească așa sau într-un mod similar. Filosofia creștină, morala evanghelică, „Evanghelia socială", credința strămoșilor noștri sau ortodoxia nativă, frumusețea emoționantă a slujbelor divine, cântarea dulce și splendoarea bisericilor - este aceasta tot creștinismul și ce altceva ne lipsește? *„Ceea ce sunt eu, încă n-am săvârșit"* (Matei 19:20). Și vom fi profund confuzi și chiar indignați dacă ni se va spune că toate acestea, chiar luate la un loc, nu numai că nu sunt totul, dar nici nu sunt deloc ceea ce este necesar. Prea des, pur și simplu nu înțelegem ce înseamnă să-L iubim pe Dumnezeu *cu toată* inima noastră, *cu tot* sufletul nostru, *cu tot ce avem.*gândire. Dar aceasta nu este doar cea mai înaltă, ci și prima „poruncă", atât în Lege, cât și în Împărăția Harului... Ce înseamnă, ce ne cere? De la noi acum, în Biserica lui Hristos? Să ne gândim și să ne examinăm. Este ciudat, pentru că tot ceea ce prețuim în creștinism, în experiența noastră, este atât de adesea rupt de Hristos Însuși. Poți apăra credința strămoșilor și părinților tăi și să nu ai duhul lui Hristos, să trăiești în ură frățească și nesimțire. Poți face bine și să nu-L cunoști pe Hristosul cel viu. Poți vorbi despre principii și idei creștine și să nu-

L întâlnești niciodată pe Hristos Mântuitorul pe calea ta personală. Cu toții trăim prin fragmente și fragmente de creștinism sau prin alegeri arbitrare din el, dar nu poți niciodată alcătui un întreg din fragmente și fragmente. De aceea, preferăm întotdeauna să vorbim despre creștinism, despre ortodoxie, despre legămintele trecutului, ca și cum am evita să vorbim direct despre Hristos. Dar adevăratul creștinism este tocmai El și numai El Însuși. Și tot restul are sens numai în El: înțelepciunea, moralitatea, virtutea, dreptatea, frumusețea, tandrețea, dragostea pentru patrie. Asta este ceea ce mulți dintre noi, creștinii, nu realizăm și nu vedem. Ei nu-L caută pe Însuși Mântuitorul. De aceea suntem gata să salvăm creștinismul pe câmpurile bătăliilor sângeroase, să visăm la o sabie ortodoxă, să-i judecăm pe disidenți aspru și fără milă. Și, dimpotrivă, sunt mereu jenați și indignați când creștinismul nu este îmbrăcat în strălucire exterioară, glorie și putere pământească, nu este însoțit de succes sau succese exterioare. Nu înseamnă aceasta că așteptăm mai presus de toate o recompensă, o pedeapsă, aplicații pământești la Împărăția lui Dumnezeu și, de dragul lor, căutăm Împărăția însăși? Cel care a găsit cu adevărat o perlă prețioasă, nu așteaptă nimic altceva, nu prețuiește, nu prețuiește nimic altceva, ci uită totul, dă totul de dragul acestei singure valori. Și apoi alege partea bună, care nu i se va lua niciodată, decât dacă este ispitit el însuși... Toate acestea sună ciudat și aspru. Dar nu există căi ușoare și largi în Biserică. Nu poți rămâne în Biserică doar prin puterea ascultării. Este nevoie și de o ispravă personală și creativă, construirea propriei personalități. A fi creștin înseamnă a trăi în Hristos, a sta mereu înaintea Lui, a-L iubi cu toată puterea iubirii tale recunoscătoare și jertfitoare. A nu iubi nimic mai mult, nici măcar ceea ce este în sine vrednic de iubire. Chiar și familia cuiva poate deveni dușmanul unui om pe calea sa creștină dacă Îl ascunde pe Mântuitorul de El. Calea creștină este calea renunțării complete. Și cu toții ezităm să renunțăm complet, încercăm să păstrăm prea mult din valorile lumești și rămânem creștini doar în măsura în care credința noastră nu ne zdruncină atașamentele lumești și, dimpotrivă, le întărește cu natura necondiționată a autorității noastre... Un astfel de creștinism fără tragere de inimă se dovedește inevitabil a fi ineficient și neputincios. Nu poți sluji la doi stăpâni... Adevărul trebuie iubit nu pentru că este util sau mângâietor. Trebuie să crezi în Dumnezeu nu pentru că binecuvântările lumești vin de la El și nu pentru a dobândi bunăstare lumească de la El.Trebuie să-L iubim cu altruism, și atunci o astfel de plenitudine a vieții se va revela în El, înaintea căreia toate atașamentele noastre lumești vor dispărea... Abia atunci vom înceta să

mai fim mercenari. Și în dragoste filială pentru Tatăl Ceresc vom fi vrednici de bucuria veșnică și de viața veșnică.

Ispita ucenicilor (Ioan 13:12-30) .

„Adevărat, adevărat vă spun că unul din voi Mă va vinde" ... Ce avertisment teribil, cu totul neașteptat în atmosfera festivă a Cinei festive. Domnul era aici printre ucenicii Săi aleși, pe care El Însuși îi alesese (Ioan 15:6) să fie mereu cu El și să-i trimită să predice. Le-a explicat tainele Împărăției (Marcu 4:11) și le-a încredințat vestea bună a acestei Împărății revelate și, în acest scop, i-a îmbrăcat cu puterea misterioasă asupra duhurilor necurate (Marcu 14-15; Matei 10:1; Luca 6:13), acea putere care a mărturisit tot mai clar demnitatea Sa mesianică. Ei erau destinați, la regenerare, să stea pe douăsprezece tronuri pentru a judeca plinătatea lui Israel (Matei 19:27-29). Și iată, *„unul dintre ei",* unul dintre aleșii Săi apropiați, Îl va vinde, unul dintre ei este diavolul (Ioan 6:70). Cât de ciudat și de teribil este acest lucru. Și confuzia și nedumerirea apostolilor, tristețea și nedumerirea lor sunt de înțeles. Dar Domnul insistă: *„Iată, mâna celui ce Mă trădează este cu Mine la masă"* (Luca 22:21).

Și noi suntem nedumeriți și confuzi. Cum ar putea un lingușitor și un trădător să fie printre Cei Doisprezece? Nu este o curiozitate vană care ne îndeamnă să dezlegăm acest mister întunecat al trădării. Trădarea ucenicului ales nu este doar un detaliu accidental în istoria Mântuirii. Este cumva legată intern de însăși taina mântuirii noastre. Este greu de explicat căderea și trădarea lui Iuda Iscarioteanul prin josnicia sa morală, să vedem în el pur și simplu un om vicios. Nu era loc pentru un astfel de om în conciliul apostolic... Iuda a fost odată alegerea Mântuitorului. Evident, era ceva în el care justifica o astfel de alegere. Mântuitorul nu putea greși și introduce un ticălos în cercul apropiat al ucenicilor Săi de încredere. În căderea lui Iuda, trebuie să vedem nu o simplă instabilitate morală, ci un păcat mai profund și mai teribil. Acest lucru nu justifică în niciun fel trădarea sa; dimpotrivă, îi agravează și mai mult vinovăția. El Îl trădează pe Hristos Mesia ca unul dintre apropiații Săi. Știa că Hristos este Fiul Celui Fericit și cu această cunoaștere Îl trădează. De aceea, el se „pocăiește" și își îndeplinește linșajul disperării asupra sa. Trădarea sa este păcatul infidelității mesianice și al falsei speranțe mesianice. Și, prin urmare, nu este doar păcatul său personal.

Și mai presus de toate, Iuda nu este singurul în trădarea sa. El Îl trădează pe Învățător în fața autorităților legitime ale poporului său, marii preoți și comandanților. În trădarea sa, el este una cu poporul său, cu poporul ales al lui Dumnezeu și cu conducătorii lor recunoscuți, cu preoții templului lui Dumnezeu și cu scribii, interpreții legii divine. El pare să acționeze conform legii, așa cum marii preoți din Vechiul Testament din acel an și bătrânii poporului îl condamnă pe Mântuitorul „conform legii noastre". Iuda nu cade singur. Întregul popor cade, iar această cădere este pecetluită în numele legii. Cei care L-au trădat și L-au condamnat pe Isus și-au imaginat că Îi slujesc lui Dumnezeu. Și astfel nu știau ce fac... Numai în legătură cu această necredință și orbire generală a lui Israel devine de înțeles trădarea specială a unuia dintre cei Doisprezece. Iuda L-a urmat pe Isus, evident, pentru că L-a recunoscut și a recunoscut în El pe Eliberatorul promis, Hristosul Domnului, care venise să-Și mântuiască poporul, Israel, și să domnească în casa lui Iacov pentru totdeauna. Alții nu L-au recunoscut și au fost ispitiți. În cele din urmă, și Iuda a fost ispitit fatal. Se pare că, pentru că a șovăit în încrederea sa. Să nu uităm că în acea noapte cumplită, toți cei doisprezece *au fost „ispitiți". „Toți veți găsi o pricină de poticnire în Mine în noaptea aceasta",* i-a avertizat Domnul (Matei 26:31; Marcu 14:27). *„Iată, vine ceasul și acum este, când veți fi risipiți, fiecare la al lui, și Mă veți lăsa singur"* (Ioan 16:32). Toți L-au părăsit și au fugit (Matei 26:56; Marcu 14:50), nu numai de frică, ci și de confuzie, neînțelegând ce se întâmplă. Este adevărat, Petru și celălalt ucenic Îl urmează în curtea marilor preoți, dar aici Petru Îl neagă. Doar un ucenic iubit Îl urmează pe Isus până la Golgota. Doar el, mama lui Isus și celelalte femei care L-au urmat din Galileea stau la cruce. Sunt aduși și ținuți acolo mai degrabă de fidelitatea irezistibilă a iubirii decât de clarvederea credinței. Știm despre femei că până și pentru ele sensul a ceea ce se întâmpla era ascuns și atunci se preocupau să ungă trupul Învățătorului mort. Nu se îndoiau că Îl vor găsi în mormânt, iar mormântul gol le înspăimântă, așa cum îi uimește pe cei doi apostoli, Petru și Ioan. Ioan vede și crede abia atunci. Taina credinței nu fusese încă revelată în noaptea suferinței, dar chiar și atunci iubirea a triumfat asupra tuturor lucrurilor.

Ce i-a tulburat și ispitit pe cei Unsprezece? Ce îndoială și ispită nu a putut Iuda să îndure *„și nu a vrut să înțeleagă"* ? De ce nu L-a recunoscut și nu L-a acceptat Israel pe Cel care era Gloria sa? Căci iată o singură întrebare, o taină. Nu este greu de răspuns. Isus din Nazaret, *„care era un om prooroc, puternic în faptă și cuvânt înaintea lui Dumnezeu și a tuturor oamenilor"* (Luca 24:19), nu semăna cu Cel

pe care evreii și-l imaginau ca fiind Eliberatorul promis și așteptat, Hristos Domnul. Și El nu a predicat ceea ce așteptau ei. Așteptările lor păreau să nu fie lipsite de temelie. Ei au recreat sau au construit imaginea Celui care vine din Scriptură, din Cuvântul lui Dumnezeu, și-au citit speranțele din prezicerile profetice. Domnul Însuși i-a trimis pe cei nedumeriți la Scripturi: căci ei au mărturisit despre El. Și El le-a explicat: *„a început de la Moise și de la toți prorocii",* ca o mărturie despre Sine: și Legea, și Psalmii, și Prorocii... Acestea sunt toate aceleași cărți și Scripturi pe care cărturarii și bătrânii le-au interpretat și nu fără motiv au sperat să găsească viață veșnică în ele. Dar interpretările au fost diferite. Cărturarii nu au găsit în Scripturi ceea ce Isus a revelat în ele, nu au înțeles că acestea mărturiseau despre El. Au găsit în ele doar condamnare pentru El. Receptivitatea lor era întunecată, vederea lor spirituală era întunecată. Ochii lor „stăteau" și nu vedeau. Aceasta a fost mai degrabă o întunecare a credinței decât o decădere a moralității. Din nou ne întrebăm: care este rădăcina ispitei? De ce Piatra, pusă pentru mântuire, s-a dovedit a fi o piatră de poticnire și o ispită pentru mulți?

Apostolul fariseilor a numit această ispită: ispita Crucii. Evreii așteaptă și așteptau minuni, *„un semn"* (1 Corinteni 1:22-23). Ar fi putut fi convinși de o minune: dacă Isus ar fi coborât de pe Cruce, L-ar fi putut recunoaște ca fiind Hristosul. *„Evreii caută un semn",* dar nu li se dă niciun semn (adică o minune), decât un semn contradictoriu, neașteptat și tulburător, cu excepția *„semnului* profetului Iona". Crucea, adică umilința și suferința, în mintea cărturarilor nu era compatibilă cu demnitatea lui Mesia, mesagerul Domnului atotputernic al Slavei. După chipul Dreptului Suferind, prefigurat de profetul Isaia, ei nu-L puteau recunoaște pe Mesia, nu au raportat această viziune profetică la Eliberatorul așteptat. Ei așteptau venirea vizibilă și tangibilă a Împărăției lui Dumnezeu, eliberarea pământească și gloria lumească a poporului lor, pedeapsa împotriva dușmanilor lor, înfrângerea celor care îi înrobeau. Ei așteptau și tânjeau după victoria pământească, măreția pământească, prosperitatea lumească. Și astfel L-au respins pe Isus. El nu era cel pe care îl așteptau. Era un profet fals. Împărăția altei lumi nu-i atrăgea, predicarea ei li se părea o învățătură falsă și periculoasă, o insurecție a neamurilor. Și chiar și ucenicii credincioși ai Mântuitorului, care nu se îndoiau în inimile lor că Isus era cu adevărat Hristosul, nu puteau înțelege cu mintea lor această Revelație a inimii și erau nedumeriți, neputincioși să depășească această discordie interioară. *„Dar noi nădăjduiam că El este Cel ce va mântui pe Israel"* (Luca 24:21). Așa a fost și după Înviere! Și chiar mai

târziu, Cei Unsprezece întreabă: *„Doamne, vei restaura din nou în vremea aceasta Împărăția lui Israel?”* (Faptele Apostolilor 1:6). Chiar și cei cărora Domnul Înviat le-a revelat tainele Împărăției (v. 3), încă așteaptă Împărăția pământească. Numai Duhul Mângâietor le va lumina și le va deschide mințile.

În trădarea lui Iuda se dezvăluie această ispită generală a înțelepciunii trupești, setea de prosperitate pământească și manifestarea lumească a puterii și slavei divine. În lumea creștină, se pare, nu mai există loc pentru o astfel de ispită. Biserica trăiește prin victoria Crucii și vede în ea adevărata manifestare a înțelepciunii și puterii lui Dumnezeu (1 Corinteni 1:23). Și totuși, nu în zadar Biserica ne amintește tuturor de Iuda Trădătorul, și totodată în cele mai solemne momente ale vieții bisericești, când „cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste” ne apropiem de „paharul mântuirii”. „Nu-ți voi da sărutare ca Iuda…” Aceasta nu este doar elocvență, nepotrivită într-un moment atât de solemn, ci o aducere aminte și un avertisment sever. Căci fiecare este amenințat de aceeași ispită a înțelepciunii trupești, care l-a tulburat amarnic pe evreul din Vechiul Testament „în zilele trupești” ale Mântuitorului, care a tulburat pacea solemnă a Cinei Cea de Taină. Și noi toți suntem aleși: *„o seminție aleasă, o preoție împărătească, un neam sfânt, un popor înnoit”* (1 Petru 2:9). Prin puterea jurămintelor de botez, suntem o armată! A lui Hristos. Suntem membri ai Trupului lui Hristos, Biserica. Și nu ni se adresează oare același avertisment teribil: *„Unul dintre voi Mă va trăda”* ?

Există apostați și trădători fățiși. Nu vorbim despre ei acum. Și mai periculoasă este o apostazie ascunsă, uneori chiar inconștientă, și o infidelitate oarbă. Îl trădăm întotdeauna pe Mântuitorul atunci când cădem și păcătuim, când din cauza neadevărului și slăbiciunii noastre, numele lui Hristos este hulit printre necredincioși și necredincioși, care trag concluzia din slăbiciunea creștinilor la neputința creștinismului. Dar Îl trădăm și mai mult atunci când denaturăm însăși legămintele și învățăturile Sale, când le refăcem sub sugestia aceleiași înțelepciuni trupești. Inimile noastre sunt prea atașate de „această lume” și încercăm constant să adaptăm învățăturile și poruncile lui Hristos la condițiile acestei lumi, astfel încât acestea să nu zdruncine sau să condamne nimic în această lume, astfel încât să putem trăi ca înainte și să ne considerăm în continuare creștini. Culegem pentru noi înșine din Evanghelie tot ce este ușor sau pare ușor și declarăm tot ce este dificil ca fiind opțional, doar sfaturi adresate zeloților unei perfecțiuni speciale, uitând că, conform cuvântului direct al

Mântuitorului, fiecare trebuie să fie perfect. Suntem gata să uităm sau chiar să tăcem despre porunca despre iubirea de dușmani, declarând-o imposibilă sau prematură, căci trebuie să urîm fără milă dușmanii, dacă nu personali, atunci, în orice caz, dușmanii patriei și dușmanii adevărului, uitând că iubirea de dușmani după chipul Mântuitorului este pusă ca măsură și garanție a iubirii adevărate. Ne dorim mântuirea fără ispravă, creștinismul fără abnegație. Evităm efortul gândirii în înțelegerea învățăturii credinței, sub pretextul pericolelor erorii; evităm educația inimii și a voinței. Ne convingem pe noi înșine și pe ceilalți că creștinismul nu interzice bucuriile și succesele lumești, că în amploarea sa binecuvântează totul, aproape permite totul. Și nu ne amintim că Mântuitorul nu a vorbit în zadar despre „calea îngustă". Suntem gata să ne împăcăm cu orice și să justificăm totul: violența, cruzimea, vanitatea, mândria și nedreptatea, mai ales în viața publică. Și de data aceasta ne amintim de obicei că Biserica „nu este din lumea aceasta" și, prin urmare, nu ar trebui să împiedice „această lume" să-și trăiască propriul drum, nu ar trebui și nu îndrăznește să se amestece în treburile lumești. Cu alte cuvinte, trebuie să ne împăcăm cu el și chiar să-l justificăm. Prețuim și prețuim în creștinism ceea ce justifică mândria noastră națională, ne întărește puterea și gloria națională, ceea ce este folositor pentru succesele și bunăstarea noastră lumească. Creștinismul ne este drag pentru că a fost credința strămoșilor noștri și este legat prin multe fire de dulcile amintiri ale antichității rusești. Vorbim mai des despre ortodoxia noastră natală decât despre adevărul lui Hristos. Fie ca zeloții perfecțiunii să meargă în deșert și să nu ne împiedice să acoperim dorințele și scopurile lumești cu haine creștine. Trăim în lume și trebuie să trăim într-un mod lumesc. Totuși, să ne rămână numele creștin.

Și totuși, vine ceasul pocăinței. Să ne întrebăm: Îl urmăm pe Hristos? Îl urmăm? Nu-L trădăm oare cu devotamentul nostru imaginar față de legămintele Sale? Nu suntem amenințați de ispita lui Iscariotean? Să reînviem pentru noi înșine adevărata imagine a Mântuitorului, să ne așezăm înaintea feței Sale. Să ne amintim de adevăratele legăminte și porunci ale Sfintei și Apostolilor Biserici, de experiența și învățăturile oamenilor și mentorilor spirituali. Și atunci, în adevărata smerenie și trezvie a inimii, toată înșelăciunea și deșertăciunea vicleniilor și a autojustificărilor noastre lumești vor fi expuse. Atunci vom înțelege că nu există nimeni la care să ne îndreptăm decât pe Hristos cel Răstignit, că nu există nimeni la care să ne îndreptăm decât pe El. Căci numai El are cuvintele vieții veșnice. Atunci nu vom mai avea nevoie de toate valorile acestei vieți, căci vom fi găsit mărgăritarul de mare preț.

Să ne luăm crucea și să-L urmăm.

Feat și Bucurie .

Optina Pustyn nu a fost singurul centru spiritual, așa cum „influența moldovenească" (a Starețului Paisie – *ed.*) nu a fost singura și nici decisivă. Au existat și vizite secrete ale Duhului. În orice caz, începutul secolului trecut în soarta Bisericii Ruse a fost marcat și semnificat de o schimbare internă și misterioasă. Acest lucru este evidențiat de imaginea profetică a Cuviosului Serafim de Sarov, isprava sa, bucuria sa, învățătura sa. Imaginea sfințeniei nou revelate a rămas mult timp nerezolvată. În această imagine, isprava și bucuria, povara luptei rugătoare și lumina deja cerească, prefigurarea unei lumini deja nepământene, se îmbină atât de minunat. Starețul slab și dificil, „bietul Serafim", cu o îndrăzneală neașteptată, mărturisește despre tainele Duhului. El a fost mai degrabă un martor decât un învățător. Și chiar mai mult: imaginea sa și întreaga sa viață sunt deja o manifestare a Duhului. Există o asemănare internă între Sfântul Serafim și Sfântul Tihon. Însă Sfântul Serafim amintește și mai mult de văzătorii din vechime, Sfântul Simeon mai mult decât alții, cu îndrăzneața sa chemare de a căuta darurile Duhului. Sfântul Serafim a fost bine citit în Părinți.

În experiența sa, tradiția originală a căutării Duhului este reînnoită. Sfințenia Sfântului Serafim este atât străveche, cât și nouă: *„Adevăratul scop al vieții noastre creștine este să dobândim Duhul Sfânt al lui Dumnezeu."* Și nu există alte scopuri și nu pot exista, orice altceva trebuie să fie doar un mijloc. Prin untdelemnul care le-a lipsit fecioarelor nechibzuite din parabola Evangheliei, Sfântul Serafim a înțeles nu faptele bune, ci harul Duhului Atotsfânt. „Săvârșind virtuți, aceste fecioare, în nebunia lor spirituală, credeau că acesta este singurul lucru creștin, să săvârșească virtuți singure... și înainte de a primi harul Duhului lui Dumnezeu, dacă îl dobândesc sau nu, nu le păsa." Astfel, **spiritualitatea** este pusă în contrast cu puterea . Sensul și împlinirea vieții creștine este că Duhul se sălășluiește în sufletul uman și îl transformă „într-un templu al Divinului, într-o cameră preastrălucitoare a bucuriei veșnice". Toate acestea sunt aproape cuvintele Sfântului Simeon, căci **experiența este aceeași** (și nu este nevoie să presupunem influența literară)... Duhul este dat, dar este și căutat. Este necesară o ispravă, o achiziție. Iar harul dăruit este revelat

într-o lumină inefabilă (compară descrierea lui Motovilov din celebra sa notă despre Sfântul Serafim).

Sfântul Serafim aparține în interior tradiției bizantine. Și în el aceasta devine din nou cu adevărat vie.

Sfântul Siluan Athonitul .

Starețul Siluan era smerit, dar învățătura lui era îndrăzneață. Și aceasta nu este îndrăzneala unei minți curioase ocupate cu cercetări speculative și argumente, ci neînfricarea încrederii spirituale. Astfel, după cum spunea starețul, „cei desăvârșiți nu spun nimic despre ei înșiși, ci numai ceea ce le dă Duhul să spună". Starețul Siluan este, desigur, printre cei desăvârșiți. Această „perfecțiune" este rodul smereniei, care poate fi atinsă – și, ceea ce nu este mai puțin important, păstrată și păstrată – doar printr-un efort constant și continuu de abnegație și renunțare la sine. Dar abnegația nu este deloc un efort negativ, nicidecum abnegație, autodepreciere sau smerenie de sine. Dimpotrivă, este un proces de restaurare a adevăratului sine; și începe cu credință și iubire. Omul se renunță la sine de dragul lui Hristos din marea sa iubire pentru El; acest proces are o aspirație pozitivă, este întotdeauna creativ. Este, așa cum spunea Sfântul Serafim de Sarov, „dobândirea Duhului Sfânt". Există într-adevăr o tensiune paradoxală aici. Scopul căutării spirituale este înalt și îndrăzneț: consortium divinae naturae, a deveni „părtași firii divine" (2 Petru 1:4). Oricum ar fi interpretat acest pasaj frapant din Scriptură, el indică clar și definitiv scopul final al întregii vieți creștine: „viața veșnică", viața „în Hristos", „co-crearea cu Duhul Sfânt". Părinții greci au folosit chiar și o expresie atât de îndrăzneață precum theosis, „îndumnezeirea". Totuși, cea mai sigură cale de a realiza acest lucru este prin abnegația hotărâtă; răsplata este dată doar celor smeriți și blânzi. Mai mult, smerenia în sine nu este o realizare umană, este întotdeauna un dar al lui Dumnezeu, dat gratuit, gratia gratis data. Întreaga structură a vieții spirituale este de fapt paradoxală - bogățiile Împărăției sunt date doar săracilor; iar odată cu bogățiile vine puterea. Cei smeriți nu spun nimic despre ei înșiși, dar ori de câte ori sunt îndemnați să vorbească, vorbesc cu autoritate. Și nu vor putere pentru ei înșiși, ci pentru ca prin mijlocirea lor să se descopere ceea ce vine de sus. Altfel, trebuie să tacă. „Dar voi aveți ungere de la Cel Sfânt și știți toate lucrurile." (1 Ioan 2:20)

Cuvintele Stareţului Siluan sunt simple; într-adevăr, nu este nimic spectaculos în ele în afară de propria lor simplitate. Nu are nicio „chemare" specială de expus. De obicei, vorbea despre lucruri generale şi totuşi, chiar şi despre lucruri generale, vorbea într-un mod departe de a fi general. Nu-i era ruşine să vorbească despre cele mai intime experienţe ale sale. Dragostea este atât începutul, cât şi chiar centrul aspiraţiilor unui creştin. Dar „noutatea" iubirii creştine este atât de adesea trecută cu vederea şi neglijată. Potrivit lui Hristos Însuşi, singura iubire adevărată este „dragostea pentru duşmani". Şi aceasta nu este deloc o poruncă insistentă, cu atât mai puţin o alegere liberă. Este mai degrabă primul criteriu, semnul distinctiv al iubirii autentice. Această opinie a fost exprimată cu aceeaşi insistenţă de Apostolul Pavel. Domnul ne-a iubit chiar şi atunci când Îi eram ostili. Crucea însăşi este simbolul şi semnul etern al unei astfel de iubiri. Iar creştinii trebuie să împărtăşească iubirea mântuitoare a Domnului lor. Altfel, este imposibil „să rămânem în iubirea Lui". Stareţul Siluan nu numai că a vorbit despre iubire. El a iubit. Cu smerenie şi în acelaşi timp fără teamă, şi-a dedicat viaţa rugăciunii pentru duşmanii săi, pentru lumea care piere şi se îndepărtează. Dar fără o smerenie absolută, o astfel de rugăciune este o încercare periculoasă şi dubioasă. Este uşor să simţi dragostea ta, dar apoi va fi corodată şi infectată de vanitate şi mândrie. Este imposibil să iubeşti perfect, decât cu dragostea lui Hristos Însuşi, curgând în inima smerită şi acţionând în ea. Este imposibil să fii sfânt, decât recunoscându-te ca un „păcătos nenorocit", având absolută nevoie de ajutor şi iertare. Numai harul lui Dumnezeu spală orice ruşine şi vindecă orice slăbiciune. Gloria sfinţilor se revelează în smerenia lor, aşa cum gloria Unul-Născut se revelează în umilinţa absolută a vieţii Sale pământeşti. Dragostea Însăşi este răstignită în lume.

În ascensiunea sa spirituală, Stareţul Siluan a avut trista experienţă a unei „nopţi întunecate", a singurătăţii şi abandonului complet. Dar în el nu a existat niciodată tristeţe sau deznădejde. Era mereu liniştit şi calm, radia mereu bucurie. Era bucuria Domnului, complet diferită de orice bucurie lumească. Ştim din povestea vieţii sale că această bucurie a fost dobândită printr-o luptă lungă şi extenuantă, o „bătălie invizibilă" neîncetată. Rămas singur, o persoană simte disperare şi singurătate. Mântuirea este numai în Domnul. Sufletul trebuie să se unească cu El. O persoană nu va fi niciodată singură dacă nu-L părăseşte ea însăşi pe Dumnezeu. Stareţul Siluan cunoştea frica şi pericolele întunericului exterior. Dar cunoştea şi infinitatea Iubirii

Divine. Aceasta strălucește chiar și prin abisul încercărilor, chinurilor și durerilor. Tocmai pentru că Dumnezeu este Iubire.

Starețul Siluan se află într-o tradiție îndelungată și străveche. Nu a fost singur nici măcar în timpul său. În fiecare generație au existat o mulțime de martori ai Tainelor Împărăției lui Dumnezeu. Nenorocirea noastră este că nu le cunoaștem, nu suntem interesați de ele și de mărturia lor. Suntem absorbiți de preocupări lumești. Povestea Starețului Siluan este o amintire oportună pentru generația noastră a singurului bine care nu poate fi luat niciodată și o invitație la un pelerinaj spre credință și speranță.

Note

(1) Preaîntruchiparea Preaîntâlnirii G. Florovsky. Prefață // Arhim. Sofronie (Saharov). Imaginea nedistorsionată: Stareț Silouan (1866-1938). -L. The Faith Press, 1958. -Pp. 5-6. Această ediție este prima versiune scurtă a cărții cunoscute acum sub titlul „Bătrânul Silouan".

Publicat conform publicației: Protopop Georgy Florovsky.

Bătrânul Siluan / Traducere din engleză de N.A. Erofeeva //

Alfa și Omega. -1998. -N 1(15). -P.122-124.

+ + +

În prefața sa din 1958 la operele preotului rus Siluan (+ 1938), pe care îl întâlnise pe Muntele Athos și a cărui fotografie se afla în biroul său, Florovsky și-a exprimat admirația pentru sfânt, care a realizat isprava urcării prin singurătatea completă în întunericul din afară pentru a primi în cele din urmă ungerea Duhului Sfânt, către cunoașterea tuturor lucrurilor (cf. 1 Ioan 2:20) în simplitate, cunoașterea că Dumnezeu este iubire și că Iubirea însăși a fost răstignită în lume.

Publicat conform ediției: J. Williams. Sinteza neopatristică a lui Georges Florovsky // Georges Florovsky: Cleric, teolog, filosof. - M.: Progres - Cultură, 1995. - P. 318.

Pliant misionar nr. 95k Misiunea Ortodoxă Sfânta Treime Drepturi de autor © 2004, Misiunea Ortodoxă Sfânta Treime 466 Foothill Blvd, Box 397, La Canada, Ca 91011, SUA. Redactor: Episcopul Alexander (Mileant)